

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PODMÍNKY ÚSTAVNĚ KONFORMNÍHO UVALENÍ A PRODLUŽOVÁNÍ TRVÁNÍ
VAZBY**

Plzeň 2023

Martin Slovák

Západočeská univerzita v Plzni

Obor Právo a právní věda

Katedra ústavního a evropského práva

Název: Podmínky ústavně konformního uvalení a prodlužování trvání vazby

Autor: Martin Slovák

Rok: 2023

Vedoucí práce: JUDr. Vladislav Vnenk, Ph.D.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Martin SLOVÁK**
Osobní číslo: **R18M0378P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Podmínky ústavně konformního uvalení a prodlužování trvání vazby**
Zadávající katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Ústavněprávní garance osobní svobody a podmínky vazby
2. Náležitosti odůvodnění vazebního rozhodnutí v ústavněprávních souvislostech
3. Ústavní limity prodlužování trvání vazby
4. Přezkum vazebního rozhodnutí

Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA, Tomáš a kolektiv. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 952 s. ISBN: 978-80-7598-306-0.
- GALOVCOVÁ, Ingrid. Vazba v trestním řízení. Praha: Leges, 2020, 176 s. ISBN: 978-80-7502-451-0.
- HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kolektiv. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: C. H. BECK, 2021, 1456 s. ISBN: 978-80-7400-812-2.
- JELÍNEK, Jiří a kolektiv. Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení. Praha: Leges, 2019, 548 s. ISBN: 978-80-7502-444-2.
- RYCHETSKÝ, Pavel, LANGÁŠEK, Tomáš, HERC, Tomáš, MLSNA, Petr a kolektiv. Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1224 s. ISBN: 978-80-7478-810-9.
- WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Praha: Aleš Čeněk s. r. o., 2020, 306 s. ISBN: 978-80-7380-822-8.
- DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kolektiv. Trestní řád (č. 141/1961 Sb.) – Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 2552 s. ISBN: 978-80-7552-600-7.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Vladislav Vnenk, Ph.D.**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **30. ledna 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 6. září 2022

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Podmínky ústavně konformního uvalení a prodlužování trvání vazby vypracoval sám a veškeré použité zdroje a literaturu uvedl v seznamu použitých pramenů a literatury.

Praha, březen 2023

.....
Martin Slovák

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval své rodině a kamarádům za morální podporu v průběhu celého studia na vysoké škole.

Jmenovitě děkuji svému kolegovi z ročníku a skvělému kamarádovi Jiřímu Půlpánovi za vzájemnou podporu a hodiny strávené přípravou na zkoušky v průběhu celého studia.

Srdečně a upřímně děkuji vedoucímu diplomové práce JUDr. Vladislavu Vnenkovi, Ph.D. Děkuji za ochotu, podporu, za věnování podstatného penza času při pravidelných konzultacích, avšak i za velice konstruktivní kritiku a průběžné korekce při psaní diplomové práce. Zároveň a zejména děkuji JUDr. Vladislavu Vnenkovi, Ph.D., za zajištění možnosti mé publikační činnosti v průběhu studia, za možnost účasti na zajímavých projektech, jakož i za zasvěcení do akademického života na právnické fakultě.

OBSAH

ÚVOD	1
1. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ GARANCE OSOBNÍ SVOBODY A PODMÍNKY VAZBY	4
1.1 Ústavněprávní zakotvení práva na osobní svobodu ve vztahu k vazbě.....	4
1.2 Zadržení a zatčení.....	11
1.3 Vazba a podmínky ústavně konformního uvalení vazby v přípravném řízení	16
2. NÁLEŽITOSTI ODŮVODNĚNÍ VAZEBNÍHO ROZHODNUTÍ V ÚSTAVNĚPRÁVNÍCH SOUVISLOSTECH.....	25
2.1 Obecné ústavněprávní náležitosti odůvodnění uvalení vazby	25
2.2 Útěková vazba	28
2.3 Koluzní vazba.....	31
2.4 Předstižná vazba.....	33
3. ÚSTAVNÍ LIMITY PRODLUŽOVÁNÍ TRVÁNÍ VAZBY.....	36
3.1 Ústavní limity trvání vazby	36
3.2 Právo být slyšen při prodlužování trvání vazby	40
3.3 Periodicita přezkumu trvání vazby	43
3.4 Doktrína zesílených důvodů vazby	44
4. PŘEZKUM VAZEBNÍHO ROZHODNUTÍ	47
4.1. Stížnost a ústavně konformní řízení o stížnosti	47
4.1.2. Ústavně konformní výklad lhůty pro podání stížnosti proti vazebnímu usnesení.....	51
4.2. Přezkum Ústavním soudem.....	52
ZÁVĚR.....	55
SUMMARY	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58

SEZNAM ZKRATEK

Evropská úmluva	Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Listina	Listina základních práv a svobod (publikováno pod č. 2/1993 Sb.)
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ÚVOD

Vazba představuje nedomyšlitelnou součást trestního řízení. Na straně jedné se jedná důležitý zajišťovací nástroj trestního řízení, který má zajistit dosažení účelu trestního řízení tak, aby byly trestné činy náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Na straně druhé se však jedná o institut umožňující zbavení osobní svobody jednotlivce, o jehož vině nebylo doposud pravomocně rozhodnuto, a který může být v budoucnu zproštěn obžaloby. Vzhledem k enormnímu zásahu do osobní svobody, který vazba představuje a potencionální možnosti jejího zneužívání k donucování obviněných k doznání, či k likvidování politických odpůrců v totalitních státech, je vazba často diskutovaným tématem na poli lidskoprávních organizací.¹ Současně se jedná o téma, které je dlouhodobě předmětem odborné diskuse autorů právní vědy.

V souvislosti s historickou zkušeností České republiky s totalitním komunistickým režimem je institut vazby tématem obzvláště citlivým. V dobách komunistického režimu to byla právě vazba, která se stala jedním z mnoha nelegitimních nástrojů zastrasování obyvatelstva k dosažení cílů tehdejší politické garnitury. Vazba byla zneužívána k týrání a jinému nelidskému zacházení s tehdejšími odpůrci politického režimu, nátlaku na obviněné k doznání, ke smyšleným a vykonstruovaným obviněním, jakož i byla místem, kde probíhalo mnohahodinové opakování nazpaměť naučené výpovědi. Přestože se právní úprava vazby, avšak i trestního procesu v návaznosti na rozšíření garancí základních práv a svobod, oproti dobám komunistického režimu výrazně posunula a vazba dle současné právní úpravy představuje až ten nejzazší zajišťovací institut, který je v rámci trestního procesu k dispozici, podstatná část negativních důsledků pro obviněného s vazbou spojených zůstaly zachovány. Stále se jedná o institut, který zpravidla velmi neočekávaně vytrhne obviněného z jeho rodinného a pracovního prostředí a přináší s sebou velmi negativní psychické, ale i finanční dopady, které mohou být ve svém důsledku pro obviněného likvidační. Takto je nakládáno s obviněným v situaci, kdy je z pohledu práva stále považován za nevinného ve světle ústavněprávně zakotvené presumpce nevinny.

¹ Např. Amnesty International. *Detention and Imprisonment*. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/detention/>

S ohledem ke všemu shora uvedenému proto musí procesní řízení při rozhodování o uvalování či prodlužování trvání vazby dostát všem požadavkům, které plynou ze zákonné úpravy, ústavního pořádku, ale taktéž z obsáhlé a ustálené rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu tak, aby vazba již nikdy nemohla představovat prostředek státního donucení a státní represe.

Diplomová práce si klade za cíl podrobněji vymezit procesní postup při uvalení a prodlužování trvání vazby, a to v kontextu garancí základních práv a svobod plynoucích z ústavního pořádku, podrobněji se zaměřit na dílčí a lidskoprávně problematické části vazebního řízení, kriticky se vyjádřit k vybraným procesním postupům obecným soudům, jakož i představit dílčí návrhy *de lege ferenda* u jednotlivých částí řízení. Cílem práce naopak není obsáhnout problematiku celého vazebního řízení, případně problematiku vazby komplexně a není cílem diplomové práce se vyjadřovat k veškerému možnému rozhodování o vazbě v průběhu trestního řízení. V diplomové práci se zaměřím na, dle mého pohledu, významné otázky související s rozhodováním o uvalení a prodlužováním trvání vazby a na ústavní limity, které musí být při tomto rozhodování bezpodmínečně dodrženy. Jsem si vědom, že právní úprava zakotvuje i jiné druhy vazeb, na které se taktéž vztahují garance plynoucí z ústavně zaručeného práva na osobní svobodu, tedy tzv. vazba vyhošťovací, vydávací, průvozní dle zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci. V rámci diplomové práce se však zaměřím pouze na podmínky ústavně konformního uvalování a prodlužování vazby tzv. vyšetřovací, upravené v trestním řádu, tj. vazby útěkové, koluzní a předstižné. Pokud bych měl obsáhnout veškeré druhy vazeb dle pozitivněprávních předpisů v kontextu ústavněkonformního procesního postupu, pak bych se s ohledem na předpokládaný rozsah této práce musel jednotlivým řízením u jednotlivých vazebních důvodů věnovat pouze velmi okrajově. Z tohoto důvodu nebude při zpracování diplomové práce věnována pozornost ani tzv. vazbě vyhošťovací.

Při zpracování diplomové práce budu postupovat systémem od obecného ke konkrétnímu, a proto se v první kapitole diplomové práce zaměřím na ústavněprávní garance osobní svobody vyplývající zejména z Listiny a Evropské úmluvy. Se zřetelem ke zvolenému tématu diplomové práce se budu zabírat pouze těmi garancemi osobní svobody, které mají přímou souvislost s vazbou. Okrajově se budu věnovat taktéž procesům zadržení a zatčení jakožto procesním postupům vazbě zpravidla předcházejícím a upozorním na vybrané sporné momenty, které

mohou nastat. Z hlediska procesu ústavně konformního uvalení vazby se zaměřím na její uvalování v přípravném řízení. Je tomu tak z důvodu, že vazba je zpravidla v aplikační praxi uvalována na samém počátku trestního stíhání obviněného. Tato podkapitola bude logicky navazovat na předchozí podkapitolu věnující se zadržení a zatčení.

Za důležité pokládám uvést náležitosti odůvodnění vazebních rozhodnutí, kdy nejprve bude věnována pozornost obecným náležitostem vazebních rozhodnutí a následně bude odůvodnění rozebráno v kontextu jednotlivých vazebních důvodů. Je tomu zejména u odůvodnění vazebních rozhodnutí, na které je při posuzování ústavní konformity vazebních rozhodnutí kladen důraz, protože bude v rámci této kapitoly čerpáno převážně z judikatury Ústavního soudu, neboť právě konstantní a neustále se vyvíjející se judikatura Ústavního soudu stanoví podstatné náležitosti odůvodnění vazebních rozhodnutí. Kapitola věnující se prodlužování trvání vazby bude zaměřena na ústavní limity jejího prodlužování a budou rozebrány dílčí pasáže, které jsou z prodlužování trvání vazby v kontextu základních práv a svobod nerozlučně spjaty. Závěrečnou kapitolu věnuji přezkumu vazebních rozhodnutí, a to jednak v rámci řízení o stížnosti, kdy upozorním na vybrané, ústavněprávně problematické části a dále se budu věnovat přezkumu vazebního rozhodnutí ze strany Ústavního soudu. Cílem diplomové práce a předmětem zkoumání je tak zejména analýza zakotvených ústavněprávních garancí osobní svobody ve vztahu k vazbě, a z toho se odvíjející limity pro ústavněkonformní uvalení a prodlužování trvání vazby.

Diplomovou práci na téma podmínky ústavně konformního uvalení a prodlužování trvání vazby jsem zvolil z důvodu zájmu o základní práva a svobody s přesahem do trestního práva procesního, když vazby pokládám za institut relevantní jak z hlediska trestního práva procesního, tak z hlediska základních práv a svobod. Při vypracování diplomové práce bude čerpáno jednak z ústavněprávně a trestněprávně relevantní komentářové literatury, z dílčích odborných publikací zaměřených na základní práva a svobody a trestní právo procesní, z časopisecké literatury věnující se problematice vazby a dále z bohaté rozhodovací činnosti Ústavního soudu, jakož i Evropského soudu pro lidská práva.

1. ÚSTAVNĚPRÁVNÍ GARANCE OSOBNÍ SVOBODY A PODMÍNKY VAZBY

1.1 Ústavněprávní zakotvení práva na osobní svobodu ve vztahu k vazbě

Právo na osobní svobodu, významné pro posouzení otázky ústavní konformity zakotvení a uvalení vazby, je na úrovni ústavního pořádku České republiky² zaručeno Listinou, Evropskou úmluvou a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech.³ Osobní svoboda každého jednotlivce představuje v rámci demokratického právního státu jednu z nejdůležitějších hodnot.⁴ Toto právo je mnohdy považováno jako výchozí bod ve vývoji ostatních základních práv a svobod. Zásadní význam tohoto práva, ve spojení s ostatními základními právy velice výstižně vymezuje T. Langášek:⁵ „*Předpokladem pro uplatnění svobody člověka v tomto nejširším smyslu je pochopitelně stav nedotčené fyzické existence a uznání člověka jako svéprávné entity – Listina to systematicky vystihuje podřazením práva na život (čl. 6), práva na právní způsobilost (čl. 5) a nedotknutelnosti osoby (čl. 7), neboť teprve živý, svéprávný a nespoutaný člověk může být skutečně svobodným.*

Osobní svobodu lze současně pojímat i v užším smyslu, a to v obsahové souvislosti s čl. 8 Listiny, jako základní a výraznou procesní ochranu, která chrání jednotlivce před zásahy veřejné moci.⁶ Obsahem práva na osobní svobodu jakožto negativního závazku státu (*status negativus*) je tak zejména povinnost státní moci zdržet se zásahů do této právní sféry jednotlivce zaručené ústavním pořádkem a respektovat ji. V tomto případě se vychází z přirozené existující svobody jednotlivce, jeho autonomie a svobodné vůle, kterou je stát povinen bezpodmínečně

² K tomu náleží Ústavního soudu ze dne 25. 06. 2002, sp. zn. 36/01, kde Ústavní soud mimo jiné deklaroval, že ... *rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení § 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.* Tedy součástí ústavního pořádku, jsou s ohledem na uvedené rozhodnutí Ústavního soudu rovněž Evropská úmluva, či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

³ Podle čl. 9 odst. 3, věty druhé Mezinárodního paktu o občanských a politických právech platí, že *Není obecným pravidlem, aby osoby čekající na trestní řízení byly drženy ve vazbě; popuštění může však být podmíněno zárukami, že se dostaví k trestnímu řízení v jakémkoli jiném stadiu soudního řízení a k vynesení rozsudku.*

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 08. 2017, sp. zn. II. ÚS 1260/17.

⁵ LANGÁŠEK, Tomáš. Komentář k čl. 8. In: WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 217.

⁶ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo.* 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 287.

respektovat a při učinění případných zásahů tyto zásahy náležitě a vyčerpávajícе zdůvodňovat. Jedná se tak o tradiční garanci svobody, kterou jsou chráněny všechny přirozené svobody, a autonomie každého člověka je tak chráněna před excesivními zásahy ze strany státní moci.⁷

Listina zaručuje v čl. 8 odst. 1 osobní svobodu každému, jinými slovy nositelem tohoto základního práva je každá fyzická osoba, kterou toto ustanovení chrání před svévolným a nepřipustným způsobům zbavení, či jiných zásahů do osobní svobody každého jednotlivce.⁸ Z povahy subjektu právnické osoby však plyne, že toto ustanovení nebude dopadat na právnické osoby, jakožto uměle vytvořené organizované útvary. Z čl. 8 odst. 1 Listiny nevyplývá pouze toliko negativní závazek do osobní svobody jednotlivce nezasahovat, nýbrž z tohoto ustanovení plyne současně závazek státu osobní svobodu na jedné straně zaručovat a na druhé straně chránit. Toto ustanovení tak současně stanovuje negativní i pozitivní závazky státu. Pozitivním závazkem státní moci v případě osobní svobody bude zejména přijetí takového právního rámce, který bude přispívat k ochraně daného práva, a to včetně zajištění institucionálního systému, který bude danému právu poskytovat ochranu, v případě jeho narušení, kterým mohou být například bezpečnostní složky, nebo soudy.⁹

Pozitivněprávním projevem těchto garancí je ochrana základních práv a svobod soudní mocí dle čl. 4 Ústavy. Ochrany základních práv a svobod se pak jednatelce může domáhat za podmínek a postupů stanovených jednotlivými procesními předpisy, přičemž je to právě zákonodárce, kdo musí zajistit taková odpovídající pravidla, kterými bude určena pravomoc soudů, jakož i garance jednatelce pro přístup k soudu.¹⁰

Takové garance představuje dále na zákonné úrovni například ochrana osobní svobody jakožto chráněný zájem, prostředky trestního práva, který definuje

⁷ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 20.

⁸ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s., s. 246–249.

⁹ RESCHLOVÁ, Jana., KINDLOVÁ, Miluše., GRINC, Jan., PREUSS, Ondřej., ANTOŠ, Marek. *Státověda: Stát. Jednotlivec. Konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 132.

¹⁰ RYCHETSKÝ, Pavel., LANGÁŠEK, Tomáš., HERC, Tomáš., MLSNA, Petr a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 44.

trestné činy jako je například omezování osobní svobody dle § 171 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.¹¹

Podle čl. 8 odst. 5 Listiny *Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.* Toto ustanovení lze označit za základní zásadu trestního řízení týkající se institutu vazby, která představuje současně limitující faktor pro zákonodárce, aby rozhodování o vzetí, případně prodlužování dalšího trvání vazby nebylo svěřeno jinému orgánu než právě soudu.¹² Listina tedy vyžaduje, aby byl institut vazby upraven na zákonné úrovni. Zákonná úprava musí obsahovat jednak jednotlivé vazební důvody a dobu po kterou může být osoba ve vazbě držena. O uvalení, či dalším prodloužení trvání vazby, stanovuje Listina výlučnou rozhodovací pravomoc soudu.

Evropská úmluva garantuje osobní svobodu, spolu s osobní bezpečností v čl. 5 odst. 1.¹³ Toto ustanovení garantuje ochranu fyzické svobody proti jakémukoliv svévolnému či neoprávněnému zatčení, nebo jiné formy zbavení osobní svobody. Nad rámec Listiny toto ustanovení garantuje osobní svobodu současně s osobní bezpečností, když bezpečnost lze chápat ve spojení se svobodou jako ochranu proti svévolnému zasahování formou hmotného či procesního charakteru ze strany veřejného orgánu do osobní svobody jednotlivce.¹⁴ Z komentářové literatury a rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva plynou tři základní interpretační pravidla, která se pojí k čl. 5 Evropské úmluvy. Za prvé, uvedený výčet umožňující zásahy do osobní svobody jednotlivce je výčtem taxativním, který musí být vykládán přísně restriktivním způsobem a nejsou připuštěny ospravedlňující důvody, jako je tomu u jiných ustanovení

¹¹ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOŠAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář.* Praha: Leges, 2022, s. 478-479.

¹² VICHEREK, Roman. *Důvody Vazby. Trestní právo*, roč. 2012, č. 9, s. 14. Citováno dle GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení.* Praha: Leges, 2020, s. 24.

¹³ Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem: a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem; b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem; c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání; d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán; e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků; f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

¹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav., ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 79-80.

Evropské úmluvy. Za druhé, je kladen důraz na striktní dodržování procesněprávních a hmotněprávních předpisů při zbavování osobní svobody a konečně za třetí je kladen důraz na urychlenost soudní kontroly za účelem přezkoumání zákonnosti zbavení osobní svobody.¹⁵ U jednotlivých způsobů ingerence státní moci do osobní svobody jednotlivce vyžaduje Úmluva zejména legalitu a její dodržování při aplikaci vnitrostátního práva. Aby bylo zbavení osobní svobody zákonné, musí proběhnout plně v souladu se zákonnými procesními postupy jednotlivého státu. Vnitrostátní právní úprava musí respektovat požadavky na odůvodnění zatčení.¹⁶ Ve vztahu k ústavně konformní zákonné úpravě a užití institutu vazby jsou relevantní zejména čl. Úmluvy, čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy a čl. 5 odst. 3 Úmluvy.

Podle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy může být v řízení v souladu se zákonem zbaven osobní svobody ten, kdo má být předveden před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné mu zabránit ve spáchání trestného činu, nebo v útěku po jeho spáchání. Toto ustanovení Úmluvy se vztahuje na situace, kdy je třeba předvést osoby před příslušný soudní orgán za současného naplnění důvodů předpokládaných čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, tedy důvodnost ze spáchání trestného činu, zabránění ve spáchání trestného činu, nebo zabránění útěku po jeho spáchání. Důvodnost podezření ze spáchání trestného činu presumuje existenci skutečností, nebo informací, které jsou způsobilé nestranného pozorovatele přesvědčit o tom, že daná osoba mohla být pachatelem trestného činu a představitelé veřejné moci (v českém trestním procesu se bude jednat o státního zástupce) musí předložit důkazní prostředky v takovém rozsahu a kvalitě, aby byly způsobilé přesvědčit rozhodující soudní orgán o důvodnosti takového podezření.¹⁷ Ke stupni podezření, který je Úmluvou vyžadován, nelze například zařadit pouze výpověď spolupracujícího obviněného (slovy Evropského soudu pro lidská práva „kajícího“), neboť výpověď této osoby může být činěna pouze za účelem jejího vlastního prospěchu. Tato výpověď proto musí být nutně podpořena i jinými

¹⁵ KMEC, Jiří., KOSARĚ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 473.

¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 304–305.

¹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 08. 1990 ve věci Fox Campbell a Hartley proti Spojenému království, stížnost č. 12244/86. Citováno dle GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 25.

objektivními skutečnostmi.¹⁸ Na druhé straně však není možno vyžadovat k přistoupení k zásahu do osobní svobody se takový stupeň pravděpodobnosti a shromáždění takové množství důkazů, které je vyžadováno k vydání odsuzujícího rozhodnutí.¹⁹

Druhá alternativa představuje další výjimku z jinak garantované osobní svobody, a to v případech, ve kterých lze důvodně považovat za nezbytné zabránění spáchání trestného činu. V tomto případě je pamatováno na situace, kdy je třeba osobě zabránit ve spáchání trestného činu v jednotlivých vývojových stádiích, v případě české právní úpravy se tedy bude jednat o stádia ve formě pokusu, nebo přípravy, když smysl této právní úpravy spočívá v omezení osobní svobody za účelem zabránění dokonání trestného činu. Veřejná moc musí být schopna přesvědčivě prokázat, že osoba by s největší pravděpodobností daný trestný čin spáchala, pokud by jí v tom nebylo zabráněno právě formou zbavení osobní svobody.²⁰ V této souvislosti I. Galovcová²¹ poukazuje na nevyjasněnost otázky, zdali je možno zbavit osobní svobody jednotlivce za situace, kdy má dojít k překážení trestného činu, který již dospěl do fáze pokusu, nebo zda postačuje pouze toliko jednání, jímž byl projeven úmysl trestný čin spáchat, i když toto jednání samo o sobě trestný čin nezakládá, a proto je z hlediska trestněprávní odpovědnosti irelevantní. Tuto část uvedeného ustanovení není možno interpretovat takovým způsobem, který by představoval zbavení osobní svobody jednotlivce jako prostředek obecné prevence k jednotlivcům, kteří představují dlouhodobé riziko a inklinaci k páčání trestné činnosti. Toto ustanovení dopadá toliko na případy, kdy má být zabráněno konkrétně vymezenému trestnému činu a k tomuto postupu tak musí být vždy dány konkrétní důvody.²²

Třetí alternativa připouštějící zbavení osobní svobody za účelem zabránění útěku po spáchání trestného činu představuje tradiční zajišťovací opatření. Pro naplnění tohoto důvodu je však nutno zkoumat i důvodnost podezření ze spáchání trestného činu, neboť důvodná obava z útěku po jeho spáchání může

¹⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 06. 04. 2000, ve věci Labita proti Itálii, stížnost č. 26772/95.

¹⁹ KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 485.

²⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 10. 2018 ve věci – S., V. a A. proti Dánsku, stížnosti č. č. 35553/12, 36678/12 a 36711/12. Shodně též HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 267.

²¹ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 26.

²² KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 486-487.

být dána pouze v situaci, kdy je dáno podezření ze spáchání trestného činu. V případě absence vyžadovaného podezření pak není možno nebezpečí útěku dovést, tudíž je tento důvod zbavení osobní svobody ryze trestněprávního charakteru.²³ Podle Evropského soudu pro lidská práva je hrozba uložení vysokého trestu odnětí svobody v případě odsouzení faktor, který zakládá důvodný předpoklad útěku obviněného. Toto však není jediným faktorem, který by se měl v rámci rozhodování a dalším trvání zbavení osobní svobody jednotlivce zohledňovat. Důležité je taktéž zohlednění rodinných vazeb a ostatních relevantních faktorů, které svědčí o možnostech a úmyslech útěku obviněného. Tyto skutečnosti pak musí být náležitým způsobem zohledněny nejen při samotném rozhodnutí, nýbrž se s těmito skutečnostmi musí soud vypořádat i v rámci odůvodnění.²⁴

Čl. 5 odst. 1 písm. c) Evropské úmluvy představuje jeden ze základů ústavněprávního charakteru pro dva z vazebních důvodů vyčtených v § 67 trestního řádu, a to tedy pro tzv. vazbu útekovou dle § 67 písm. a) trestního řádu a pro tzv. vazbu předstižnou dle § 67 písm. c) trestního řádu, byť T. Langášek²⁵ v této souvislosti upozorňuje, že v případě předstižné vazby je situace poněkud složitější. Ve vztahu k tzv. koluzní vazbě dle § 67 písm. b) trestního řádu Úmluva výslovně neuvádí možnost zbavení osobní svobody jednotlivce v případech důvodné obavy maření objasňování skutečností trestního řízení, působení na dosud nevyslechnuté svědky, nebo spoluobviněné. Otázkou ústavní konformity koluzní vazby ve vztahu k úpravě obsažené v Evropské Úmluvě se zabýval Ústavní soud v plenárním zamítavém nálezu,²⁶ ve kterém rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatele spojené s akcesorickým návrhem na zrušení ustanovení § 67 písm. b) trestního řádu. Dle názoru Ústavního soudu je zákonné zakotvení koluzní vazby v souladu s ústavním pořádkem, neboť Úmluva jako výchozí podmínku pro zatčení, nebo jiné zbavení osobní svobody vyžaduje, aby k němu došlo na základě zákona. Trestní řád této podmínce vyhovuje, neboť vzít do vazby lze pouze osobu obviněnou, tedy osobu, které bylo sděleno obvinění, a pro přistoupení ke sdělení obvinění je vyžadován dostatečně odůvodněný závěr, že tato osoba spáchala trestný čin. Spolu s tímto jsou

²³ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 26.

²⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 06. 1968 ve věci Wemhoff proti Německu, stížnost č. 2122/64.

²⁵ LANGÁŠEK, Tomáš. Komentář k čl. 8. In: WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 222.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 04. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.

nad rámec uvedeného vyžadovány konkrétní skutečnosti o tom, že obviněný bude působit na svědky, spoluobviněné, nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní řízení. Důraz, jenž klade § 67 trestního řádu na to, aby byly uvedeny konkrétní skutečnosti naplňuje ve své podstatě funkci tohoto důvodu vazby, jak tomu je vyjádřeno v Úmluvě „*having committed an offence*“. Ústavní soud tedy potřebný zákonný základ pro vazební důvod koluzní vazby shledal, a to s ohledem na Úmluvou formulovaném důvodu „důvodnost podezření ze spáchání trestného činu“ a „předvedení před příslušný soudní orgán.

Zde se však sluší odkázat na přesvědčivá disentující stanoviska co do odůvodnění nálezu tehdejších ústavních soudců P. Holländera a V. Ševčíka, dle kterých je důvodnost podezření ze spáchání trestného činu pouze podmínkou nutnou k tomu, aby vůbec mohlo být přistoupeno k zásahu do osobní svobody jednotlivce a následně je nutno splnit rovněž jednu ze tří alternativních podmínek spočívajících v účelu předvedení před příslušný orgán pro důvodné podezření z trestného činu; oprávněné důvody k domněnce, že je nutno dané osobě zabránit ve spáchání trestného činu a oprávněné důvody k domněnce, že dané osobě je nutno zabránit v útěku po spáchání trestného činu. Oproti většinovému názoru Ústavního soudu tak mají za to, že zakotvení tzv. koluzní vazby dle § 67 písm. b) trestního řádu ve vztahu k čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, je ospravedlnitelná účelem k „zabránění ve spáchání trestného činu“.

Z hlediska posuzování, jaká ústavněprávní úprava poskytuje jedinci vyšší míru ochrany základních práv a svobod je nutné v každém jednotlivém případě hledat nejvyšší míru poskytované ochrany práva na osobní svobodu. Evropská úmluva například stanoví, že každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven osobní svobody, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Evropská úmluva tedy nestanoví konkrétní časový údaj, v jakém musí být zatčena, či jinak osobní svobody zbavená osoba předána soudu, aby přezkoumal zákonnost tohoto zásahu. Listina však stanoví přísné hodinové limity, které musí být bez dalšího splněny a pro případ, že tomu tak nebude a dojde k překročení časové lhůty, musí být osoba bezpodmínečně propuštěna na svobodu.

1.2 Zadržení a zatčení

Mezi instituty zasahující do osobní svobody související s trestním řízením Listinou předpokládané, se řadí zadržení, zatčení a vazba, jenž představují zajišťovací nástroje, směřující vůči osobě obviněného, nebo podezřelého. Tyto nástroje jsou v subsidiárním postavení vůči mírnějším zajišťovacím institutům předpokládaných trestním řádem, které nepředstavují tak výrazný zásah do osobní svobody jednotlivce. Těmito mírnějšími instituty jsou předvolání, předvedení, pořádková pokuta, nebo zákaz vycestování do zahraničí.²⁷ Čl. 8 odst. 3²⁸ Listiny představuje výjimku z pravidla, že osobní svoboda každého jednotlivce může být omezena jen ze zákonných důvodů způsobem, který stanoví zákon a s přivolením soudu, tedy v případě zadržení zde v určitých případech absentuje přivolení soudu.²⁹ Z ústavněprávního hlediska je zadržení jednou z přípustných forem zbavení osobní svobody jednotlivce, které je subsumovatelné pod čl. 5 odst. 1 písm. c) Evropské úmluvy. Listina však pro tento postup stanoví další dílčí omezení v čl. 8 odst. 2, dle kterého musí být důvody a způsob omezení osobní svobody stanoveny zákonem, kterým je ve vztahu k zadržení v české právní úpravě trestní řád.³⁰ Orgány činné v trestním řízení rozhodující o právech a povinnostech osob, proti nimž je trestní řízení vedeno, jsou při užívání jednotlivých institutů předpokládaných trestním řádem povinny respektovat limity plynoucí ze zaručených základních práv a svobod každého jednotlivce.³¹ Veškeré úkony, které slouží k zajištění osoby pro účely trestního řízení ve smyslu trestního řádu, představují flagrantní zásahy do osobní svobody, zejména pak do práva na nedotknutelnost osoby.³²

Zadržení je krátkodobé zbavení osobní svobody buďto již obviněného, nebo osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, proti níž dosud nebylo zahájeno trestní

²⁷ MOLEK, Pavel. *Základní práva. Svazek druhý – Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 78.

²⁸ Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržena osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

²⁹ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 161.

³⁰ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 492.

³¹ ŠÁMAL, Pavel., MUSIL, Jan., KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. C. H. Beck, 2013, s. 264.

³² NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 176.

stíhání.³³ Účelem tohoto institutu je předběžné zajištění osoby podezřelé, nebo obviněné, pokud jsou v jejich případech dány důvody vazby.³⁴ V případě zadržené osoby přistižené při páčání trestného činu, nebo bezprostředně poté rovněž, pokud je to nezbytné k zjištění jeho totožnosti, k zamezení útěku, k zajištění důkazů, a tedy i za absence existujících vazebních důvodů³⁵ Z hlediska zákonné úpravy lze rozlišovat následující druhy zadržení. Zadržení osoby podezřelé dle § 76 odst. 1 trestního řádu policejním orgánem s předchozím souhlasem státního zástupce, je-li u podezřelého dán některý z důvodů vazby. K zadržení může policejní orgán přistoupit i v případech, pokud věc nesnese odkladu a souhlasu státního zástupce nelze předem dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastížena na útěku po jeho spáchání.

Na základě odůvodněného příkazu k zadržení dle § 76a trestního řádu, který je vydáván soudcem, na návrh státního zástupce v případech, kdy je u podezřelého dán některý z důvodů vazby a jemuž nelze sdělit obvinění prostřednictvím doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání, a pokud jej nelze předvolat, předvést, nebo bez odkladu zadržet.

Dále, zadržení osoby obviněného (tedy poté, co již došlo ke sdělení obvinění doručením opisu usnesení o zahájení trestního stíhání) policejním orgánem dle § 75 trestního řádu v případě, kdy je u obviněného dán některý z důvodů vazby. Poslední případ, předpokládaný trestním řádem (§ 76 odst. 2) je specifický, neboť omezit osobní svobodu osoby může kdokoliv, byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, pokud je tomu třeba k zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Tuto osobu je však nutné ihned předat policejnímu orgánu, a pokud to není možné, je třeba omezení osobní svobody policejnímu orgánu bezodkladně oznámit.³⁶

Proces zadržení lze diversifikovat do tří fází z hlediska chronologické realizace, a to před policejním orgánem, státním zástupcem a soudcem, kdy první dvě mohou proběhnout současně. O důvodnosti vazby, což tvoří základní zákonný předpoklad k přistoupení k zadržení, musí policejní orgán disponovat dostatečnými

³³ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 36.

³⁴ Vyjma tedy tzv. občanského zadržení ve smyslu § 76 odst. 2 trestního řádu, při kterém trestní řád výslovně uvádí, že k němu může za splnění zákonných podmínek přistoupit "kdokoli", tudíž není třeba posuzovat, zda jsou dány důvody vazby.

³⁵ FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar., GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 288.

³⁶ MOLEK, Pavel. *Základní práva*. Svazek druhý – Svoboda. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 s. 79. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 349.

konkrétními skutečnostmi, představujícími důvody k tomu, že dojde k uvalení vazby ve smyslu § 67 trestního řádu. Policejní orgán je povinen bezodkladně ohlásit státnímu zástupci zadržení osoby, zadrženou osobu seznámit s důvody zadržení a protokol o výsledku zadrženého s předáním opisu o zadržení spolu s dalšími nezbytnými podklady pro zvážení návrhu na vzetí do vazby předat státnímu zástupci. Pokud policejní orgán tyto úkony nečiní, zadržení představuje neoprávněný zásah do osobní svobody jednotlivce pro rozpor s čl. 8 odst. 3 Listiny.³⁷

Z. Žďárský³⁸ dovozuje, že policejní orgán nemusí při zadržení zvažovat jiné předpoklady, než důvody vazby dle § 67 trestního řádu. Proto dle jeho názoru u osoby jen podezřelé ze spáchání trestného činu není třeba zkoumat a zvažovat při zadržení okolnosti uvedené v § 68 odst. 2, 3 trestního řádu. J. Jelínek³⁹ v této souvislosti zcela oprávněně namítá, že tento výklad je zjevně v neprospěch osoby, jejíž osobní svoboda je omezována a je také v rozporu s účelem zadržení. Jsem toho názoru, že v této věci se lze přiklonit spíše k názoru J. Jelínka, neboť základním předpokladem pro přistoupení k zadržení osoby podezřelé, ale i obviněné je, že jsou u této osoby dány důvody vazby. I pokud bude přistoupeno k zadržení osoby „pouze“ podezřelé (tj. před zahájením trestního stíhání), pak přistupují-li orgány činné v trestním řízení k takto závažnému zásahu do osobní svobody jednotlivce, měly by mít předběžně určenou právní kvalifikaci daného skutku a současně ujasněno, zda jsou u té, které konkrétní osoby dány důvody vazby. Má-li být tento skutek právně kvalifikován dle § 68 odst. 2 trestního řádu⁴⁰, kdy nelze vazbu uvalit, pak se jeví zadržení jako úkon zcela zjevně nepřiměřeně zasahující do základních práv jednotlivce. V této souvislosti je dále nutno uvést, že zadržení představuje zpravidla taktéž enormní stresovou zátěž. Neočekávané zadržení osoby podezřelé, nebo obviněné je psychology hodnoceno jako významný stresor, který lze přirovnat k obavě o život před náročnou a riskantní operací, pocity po úmrtí blízké osoby

³⁷ WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 235.

³⁸ ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. Komentář k § 76. In: DRAŠTÍK, Antonín., FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. I. díl. (§ 1 až 179h). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Dostupné z:

<<https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/76/komentar-wkcr-c-141-1961-sb-trestni-rad-komentar>>.

³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 750.

⁴⁰ Tedy úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Samozřejmě za předpokladu, že nejsou dány okolnosti dle § 68 odst. 3, 4 trestního řádu.

a podobně. Podle některých zadržených se jedná o tak mimořádně nepříznivé fyzické a psychické stavy, které je možno přirovnat k infarktovému stavu.⁴¹ Nejeví se tedy žádoucím, aby byla osoba vystavována takto nepříznivým dopadům, které ve svém důsledku nepovedou k dosažení žádného účelu trestního řízení.

Zadržená osoba musí být neprodleně a v jazyce, kterému rozumí, seznámena s důvody zadržení a musí být nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu, nebo odevzdána soudu s návrhem na vzetí do vazby. Doba zadržení nesmí v žádném případě překročit 48 hodin, neboť se jedná o dobu propadnou. Do doby 48 hodin se však nezapočítává doba, kdy zadržená osoba není schopna se s ohledem na svůj nepříznivý zdravotní stav se účastnit úkonů trestního řízení. Provádění úkonů trestního řízení vůči osobě s nepříznivým zdravotním stavem by totiž mohlo být považováno za kruté, nelidské, nebo ponižující zacházení.⁴² Pokud by došlo k překročení uvedené doby, musí být zadržený neprodleně propuštěn na svobodu. Tato doba je společná pro policejní orgán i státního zástupce a není možno jí, jakkoliv převádět mezi dobou určenou pro policejní orgán, společnou se státním zástupcem a 24hodinovou dobou pro soud.⁴³ Je přitom vždy povinností soudu následně rozhodujícího o vzetí obviněného do vazby přezkoumat, zda nedošlo k překročení doby, během které je nutno odevzdat obviněného soudu.

44

Zatčení představuje v ústavněprávním smyslu (v porovnání se zadržením) intenzivnější stupeň zbavení osobní svobody jednotlivce, který je možno vymezit jako cílevědomé vypátrání obviněného za účelem jeho předvedení před soud k rozhodnutí o následném uvalení vazby. K vydání příkazu k zatčení může být s ohledem na jeho subsidiární povahu přistoupeno pouze tehdy, je-li v případě obviněného dán některý z důvodů vazby a obviněného není možno zastihnout, nebo zajistit jeho účast na úkonech trestního řízení mírnějšími prostředky, zejména tedy předvoláním, předvedením, nebo zadržením, případně ukládáním donucovacích pořádkových pokut.⁴⁵ Požadavek ústavodárce zakotvený v Listině navíc vyžaduje,

⁴¹ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 123-124.

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 04. 03. 2010, sp. zn. III. ÚS 2170/09.

⁴³ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 495.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 05. 11. 2003, sp. zn. II. ÚS 630/02.

⁴⁵ FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar., GRÍVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 291.

aby tak bylo učiněno jen na základě písemného a odůvodněného příkazu soudce.⁴⁶ Než soudce přistoupí k vydání příkazu k zatčení je povinen pečlivě ověřit, zda-li jsou skutečně splněny podmínky pro vydání příkazu k zatčení, zda si obviněný předvolání skutečně nepřebíral a zda jeho přítomnost není možno zajistit mírnějšími opatřeními.⁴⁷ Přísné nároky jsou kladeny rovněž na odůvodnění příkazu k zatčení. Není přípustné, aby ve vydaném příkazu k zatčení absentovala jakákoliv argumentace soudu a neúčinnosti jiných procesních nástrojů k zajištění přítomnosti obviněného a je zcela nedostačující, pokud se příkaz vydávající soudce omezí toliko na konstatování, že přítomnost obviněného není možno zajistit předvoláním.⁴⁸

Samotné zatčení je prováděno policejním orgánem, který je povinen s co největším urychlením, nejpozději však do 24 hodin od okamžiku zatčení obviněného předat soudu, jehož soudce příkaz vydal. Obviněný musí být soudu dodán spolu s protokolem o zadržení, který musí obsahovat přesnou dobu zatčení, která je rozhodující pro počítání doby 24 hodin, avšak zároveň i pro započtení doby trvání vazby, je-li následně soudcem uvalena. Běh lhůty není možno žádným způsobem přerušit, stavět, ani jakýmkoliv způsobem přerušovat.⁴⁹ Jsem však toho názoru, že lze na dobu 24 hodin vztáhnout přiměřeně závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 04. 03. 2010, sp. zn. III. ÚS 2170/09, tedy že do doby 24 hodin nebude započítáván časový úsek, po který nebude obviněný z důvodu zdravotní indispozice schopen zúčastnit se úkonů trestního řízení a bude mu poskytována lékařská pomoc. Oproti době 48 hodin u omezení osobní svobody následující po zadržení, případně od příkazu k zadržení, je v případech omezení osobní svobody v návaznosti na příkaz k zatčení doba, ve které musí být osoba předána soudu, nebo propuštěna na svobodu, zkrácena na polovinu, a to z důvodu již zahájeného trestního stíhání.

Příkaz k zadržení je v podstatě obdobný institutu příkazu k zatčení, na jehož právní úpravu ostatně odkazuje i důvodová zpráva.⁵⁰ V době před zahájením trestního stíhání konkrétní osoby může nastat situace, kdy má státní zástupce za to, že jsou u jednotlivce dány důvody vazby, avšak návrh na vzetí do vazby nemůže být soudu podán proto, že osobě doposud nebylo sděleno obvinění a není

⁴⁶ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 270-271.

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 07. 2017, sp. zn. IV. ÚS 189/17.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 05. 2022, sp. zn. III. ÚS 609/22.

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel., NOVOTNÝ, František., RŮŽIČKA, Miroslav., VONDRUŠKA, František., NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 325.

⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

tak naplněna základní podmínka vzetí obviněného do vazby, tedy zahájení trestního stíhání.⁵¹ Příkaz k zadržení je, obdobně jako příkaz k zatčení, institutem subsidiárním oproti mírnějším zajišťovacím institutům předpokládaných trestním řádem, byť tedy není upraven na ústavní úrovni. Vydání příkazu k zadržení a zadržení podezřelého lze pouze za kumulativního splnění čtyř podmínek, a to existence osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, této osobě nelze sdělit obvinění, tj. není možno doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání, tuto osobu není možno předvolat, předvést, ani bez odkladu zadržet a u této osoby je dán některý z důvodů vazby.⁵²

Výše popsané zajišťovací instituty pokládám za důležité alespoň stručně shrnout, neboť zpravidla v rámci průběhu trestního stíhání logicky předcházejí⁵³ uvalení vazby na osobu obviněnou a jsou rozhodné z hlediska posouzení zákonnosti, resp. ústavnosti uvalení vazby.

1.3 Vazba a podmínky ústavně konformního uvalení vazby v přípravném řízení

Vazba je jedním ze zajišťovacích institutů trestního řízení, jímž se jmenovitě určená osoba obviněná z konkrétního trestného činu dočasně zbavuje osobní svobody pro potřeby dosažení účelu trestního řízení. Jedná se o institut, který umožňuje státní moci zasáhnout do osobní svobody obviněného tím nejintenzivnějším způsobem, neboť dochází ke zbavení osobní svobody jednotlivce v situaci, kdy doposud nebylo pravomocně rozhodnuto o vině, čímž může dojít ke zbavení osobní svobody obviněného, který ve skutečnosti není pachatelem trestné činnosti.⁵⁴ Přestože v případě vazby dochází materiálně k téměř totožnému zbavení osobní svobody obviněného, jako v případě osoby odsouzené k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, účelem institutu vazby není a ani nemůže být funkce sankční, ani výchovná. Vazba má funkci pouze zajišťovací a je třeba k jejímu uvalení přistupovat toliko v případech, kdy je potřeba zajistit

⁵¹ FRYŠTÁK, Marek., PROVAZNÍK, Jan., SEDLÁČKOVÁ, Jolana., ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 59.

⁵² ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. Komentář k § 76a. In: DRAŠTÍK, Antonín., FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. I. díl. (§ 1 až 179h). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Dostupné z:

<<https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/76a/komentar-wkcr-c-141-1961-sb-trestni-rad-komentar>>.

⁵³ Shodně též HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1211.

⁵⁴ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 15.

osobu obviněnou pro dosažení účelu trestního řízení a je-li dána důvodná obava, že se dopustí jednoho, nebo více jednání uvedených v § 67 trestního řádu.⁵⁵

Vazba je zajišťovacím institutem trestního řízení, který je explicitně uveden v čl. 8 odst. 5 Listiny. Jedním z předpokladů ústavně konformního uvalení vazby je kumulativní splnění následujících, Listinou stanovených podmínek. Vazba může být uvalena pouze na základě rozhodnutí soudu, pouze ze zákonných důvodů a na zákonem stanovenou dobu. Tyto tři podmínky jsou zakotveny na úrovni ústavního pořádku. Z hlediska zákonné úpravy je však nutno splnit ještě čtvrtou podmínku, dle které je umožněno vzetí do vazby pouze osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání sdělením obvinění, tedy osobu, které byl doručen opis usnesení o zahájení trestního stíhání, podle § 160 odst. 1 trestního řádu.⁵⁶

V případě vazby musí být v nejvyšší možné míře zohledněn obecný princip subsidiarity a proporcionality zajišťovacích institutů, jaký je možno po orgánech činných v trestním řízení požadovat. Vazba by měla být užívána zásadně jako opatření, které za daného skutkového stavu věci povede nejlépe k dosažení účelu trestního řízení, avšak za současně splněné podmínky, že nesmí být nepřiměřeně zasahováno do základních práv a svobod obviněného. S tímto souvisí povaha institutu vazby jako institutu zcela výjimečného. K uvalení vazby může být přistupováno toliko v situacích, kde se jedná o opatření procesně nezbytné k dosažení účelu trestního řízení, kterého by nebylo možno dosáhnout jiným způsobem než právě vzetím obviněného do vazby.⁵⁷ Obecné soudy rozhodující o vzetí obviněného do vazby musí dostát ústavněprávnímu požadavku zdrženlivosti ve vazebních věcech a imperativu maximální šetrnosti k právům a svobodám obviněného.⁵⁸

Obsahem právního institutu vazby je stanovení ústavně akceptovatelných důvodů omezení osobní svobody obviněného, jehož účelem je znemožnění zmaření, případně ztížení dosažení účelu trestního řízení, tedy náležitého zjištění trestných činů a spravedlivého potrestání pachatele podle zákona. Vazba tak představuje zbavení osobní svobody, u něhož však, na rozdíl od nepodmíněného

⁵⁵ HECZKOVÁ, Tatiana. Vazba mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 2, s. 73-76.

⁵⁶ MOLEK, Pavel. *Základní práva. Svazek druhý – Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 88.

⁵⁷ RŮŽIČKA, Miroslav., ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 370–371.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 04. 2009, sp. zn. I. ÚS 1115/09.

trestu odnětí svobody, platí presumpce nevinny. Smyslem zbavení osobní svobody obviněného prostřednictvím vazby je umožnění orgánům činným v trestním řízení uskutečnění a ukončení trestního řízení.⁵⁹ Zákonné důvody vazby musí být vykládány přísně restriktivním způsobem, a to z důvodu přednosti a nezastupitelné hodnoty práva každého jednotlivce na osobní svobodu a dále z důvodu, že zbavení osobní svobody vazbou v trestním řízení má vždy povahu fakultativní a povahu předběžného opatření, jehož účelem je pouze provedení spravedlivého a řádného trestního řízení. Nikdy nemůže být vazba užívána jako prostředek represivní, donucovací ani satisfakční.⁶⁰

Vazba je dle názoru mnoha autorů⁶¹ považována za opatření či zajišťovací institut *ultima ratio*. V tomto duchu lze poukázat i na bohatou a konstantní rozhodovací činnost Ústavního soudu.⁶² Vazba představuje negativní aspekt trestního řízení, neboť je osobní svobody zbavován člověk, o kterém bude teprve v budoucnu možno s určitostí uvést, zda je pachatelem trestného činu, pro který je trestně stíhán.⁶³ Vazbu není možno v žádném případě zneužívat k působení na obviněného, aby jakýmkoliv způsobem spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení, případně aby se doznal ke skutku, který je mu kladen za vinu.

Vazba má dle úpravy trestního řádu vždy povahu zajišťovacího institutu fakultativního, neboť neexistuje důvod, případně situace, kdy by trestní řád ukládal užití vazby obligatorně. Z hlediska historického vývoje trestní řád neukládá uvalení vazby obligatorně od roku 1956. I v případech, kdy soud při rozhodování o vzetí obviněného do vazby, či o jeho propuštění ze zadržení na svobodu shledá, že jsou dány konkrétní vazební důvody, nemusí vzít obviněného do vazby, což vychází z pojetí vazby jako zajišťovacího institutu *ultima ratio*. Prioritně by mělo být

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 02. 04. 2002, sp. zn. I. ÚS 77/02.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 04. 2007, sp. zn. I. ÚS 695/06.

⁶¹ Např. MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 67. GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 66. RŮŽIČKA, Miroslav., ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 371. HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKESŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 271. FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar., GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 294.

⁶² Např. Nález Ústavního soudu ze dne 17. 03. 2016, sp. zn. I. ÚS 356/16. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 08. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 09. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14. Nález Ústavního soudu ze dne 07. 07. 2008, sp. zn. I. ÚS 1348/07. Z aktuální rozhodovací činnosti Ústavního soudu např. Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22, případně též Nález Ústavního soudu ze dne 14. 02. 2023, sp. zn. III. ÚS 2698/22.

⁶³ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 67-68.

pro dosažení účelu trestního řízení přístupováno k méně invazivním zajišťovacím institutům, jsou-li v konkrétním případě dostatečné.

Vazbu není na místě uvalit zejména v případech, pokud by byla neproporcionálním zajišťovacím opatřením s ohledem k povaze a závažnosti stíhaného trestného činu, předpokládané míře společenské škodlivosti trestného činu, jakož i s přihlédnutím k očekávanému trestu, či jiné sankci, který dle očekávání bude obviněnému v budoucnu ukládán.⁶⁴ Zejména by nemělo přicházet v úvahu vzetí obviněného do vazby tehdy, kdy nelze očekávat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁶⁵ Vazba by neměla způsobovat obviněnému větší újmu než případný trest, který obviněnému v případě uznání viny hrozí.⁶⁶

Podstatu institutu vazby, jako krajního zajišťovacího institutu, velmi přiléhavě shrnul Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 12. 08. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08, dle něž „...vazba představuje výjimečné opatření týkající se omezení osobní svobody a má být uložena pouze tehdy, neexistuje-li jiná eventualita, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být vazba nařízena.

Uvalit vazbu lze pouze na osobu, které bylo sděleno obvinění, tj. které byl doručen opis usnesení o zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 trestního řádu. Uvalení vazby na jinou osobu odlišnou od obviněného (např. na osobu v procesním postavení svědka, případně na osobu „pouze podezřelou“) vylučuje dikce ust. § 68 odst. 1 věta první trestního řádu,⁶⁷ jakož i ust. § 32 trestního řádu.⁶⁸ Základními podmínkami, které musí být splněny, aby bylo možno vzetí obviněného do vazby, jsou tedy, že se jedná o osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání; je dán některý z důvodů vazby dle § 67 trestního řádu, které musí být vykládány přísně restriktivním způsobem⁶⁹; právní kvalifikace skutku nevyklučuje uvalení vazby dle § 68 odst. 2 trestního řádu, případně se obviněný již dopustil jednání,

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel., MUSIL, Jan., KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 275-276.

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 737.

⁶⁶ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 274.

⁶⁷ Vzetí do vazby lze toliko osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno též skutkovými okolnostmi.

⁶⁸ Toho, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu, lze považovat za obviněného a použít proti němu prostředků daných tímto zákonem teprve tehdy, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání (§ 160).

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 02. 04. 2002, sp. zn. I. ÚS 77/02.

pro které se neužijí omezení vylučující uvalení vazby z důvodu právní kvalifikace skutku; uvalení vazby je nezbytné k dosažení účelu trestního řízení a vazbu nelze nahradit mírnějším zajišťovacím institutem.⁷⁰

Obviněný může být vzat do vazby výlučně na základě rozhodnutí soudu. O vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.⁷¹ Nejdůležitějším hlediskem v rámci úvah soudce při rozhodování o vazbě musí být skutečnost, že před ním stojí člověk, jemuž svědčí presumpce nevinny ve smyslu čl. 40 odst. 2 Listiny, ve spojení s § 2 odst. 2 trestního řádu. V aplikační praxi je to okamžik rozhodnutí o uvalení vazby, kdy značná část obviněných, kteří se v této situaci nachází poprvé v životě, zvláště intenzivně pocítí zbavení osobní svobody a všechny negativní dopady s tím spojené. Pro mnohé z nich může vzetí do vazby představovat daleko nepříjemnější prožitek než na vazbu poté navazující odsuzující rozsudek a uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁷² Daleko více citelněji však budou nepochybně prožívat vzetí do vazby obvinění, kteří se nedopustili trestného jednání, které je jim kladeno za vinu, a jsou následně zproštěni obžaloby, případně dojde k zastavení trestního stíhání již v průběhu přípravného řízení.⁷³

Do vazby je možno vzít pouze osobu obviněnou. Nepostačuje však spokojit se s pouhým formálním zjištěním toho, že vůči obviněnému bylo zahájeno trestní stíhání. Soud, resp. soudce rozhodující o návrhu státního zástupce na vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení je povinen materiálně posoudit i důvodnost trestního stíhání s ohledem na doposud zjištěné okolnosti daného případu. Opodstatněnost podezření ze spáchání trestného činu, pro který bylo trestní stíhání zahájeno, musí soud náležitě přezkoumat, a to zejména ve fázi přípravného řízení, neboť v této fázi řízení soud nemá žádné pravomoci ve vztahu k důvodnosti trestního stíhání, a to s ohledem na dominující postavení státního zástupce.⁷⁴ Zejména tedy musí přezkoumat, zda popis skutku uvedený v usnesení o zahájení

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel., NOVOTNÝ, František., RŮŽIČKA, Miroslav., VONDRUŠKA, František., NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 326.

⁷¹ § 73b odst. 1 trestního řádu.

⁷² HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 274.

⁷³ Devastující následky vzetí do vazby na psychické zdraví, zdravotní stav a profesní kariéru lze demonstrovat na případě nedůvodného a posléze zastaveného trestního stíhání političky a současné eurokomisařky Mgr. et. Mgr. Věry Jourové. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/212562210800023/>.

⁷⁴ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 41.

trestního stíhání vykazuje všechny obligatorní znaky trestného činu a zda je dáno důvodné podezření, že pachatelem trestného činu je právě obviněný. O návrhu na vzetí do vazby rozhodující soudce je povinen posoudit důvodnost zahájeného trestního stíhání jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 trestního řádu.⁷⁵ Je vyloučeno, aby soud při rozhodování o uvalení vazby na obviněného, jakkoliv upravoval popis skutku uvedený v usnesení o zahájení trestního stíhání, pro nějž je obviněný stíhán. I v případě, že popis skutku vykazuje vady, je soud povinen vycházet z něj pouze ve znění, v jakém je uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání.⁷⁶

Soud, resp. o vzetí do vazby rozhodující soudce je povinen obviněného vyslechnout, a to v době, která nepřesahuje 24 hodin od momentu, co byl obviněný odevzdán soudu. V případě překročení doby 24 hodin musí být obviněný okamžitě propuštěn na svobodu. Účelem ústavně zaručeného práva obviněného vyjádřit se k důvodům zbavení osobní svobody je zjištění jeho názoru na věc.⁷⁷ Právo na osobní slyšení obviněného před rozhodnutím o vazbě se realizuje v rámci výslechu obviněného v průběhu konání vazebního zasedání. Rozsah výslechu obviněného se vztahuje ke všem okolnostem, které jsou podstatné pro rozhodnutí soudu o vazbě.⁷⁸ I v případech, kdy by v průběhu přípravného řízení bylo omezeno právo obviněného a jeho obhájce nahlížet do trestního spisu, je vždy třeba zajistit, aby jim byly poskytnuty důkazy nebo informace v přiměřeném rozsahu potřebné v daném stádiu trestního řízení k uplatnění obhajovacích práv. Při rozhodování o vzetí obviněného do vazby v přípravném řízení je nutno seznámit je zejména s důvody zahájení trestního stíhání, spolu s důvody, pro které je navrhováno vzetí do vazby. Je postačující, pokud soudce ústě obviněnému sdělí obsah návrhu státního zástupce na vzetí do vazby, z něhož budou dostatečně patrné důvody vazby z hlediska právního posouzení, tak i skutkové okolnosti, ze kterých plynou konkrétní vazební důvody.⁷⁹ Obviněnému musí být rovněž poskytnut prostor

⁷⁵ AUGUSTINOVÁ, Pavla. Komentář k § 67. In: DRAŠTÍK, Antonín., FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. § 1 – 179h. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Dostupné z: <<https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/67/komentar-wkcr-c-141-1961-sb-trestni-rad-komentar>>.

⁷⁶ FRYŠTÁK, Marek., POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení. Nejvýznamnější judikatura k vybraným tematickým okruhům od roku 1989*. Praha: Leges, 2014, s. 20. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 05. 2004, sp. zn. II. ÚS 93/04.

⁷⁷ KMEC, Jiří., KOSAR, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 541.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 949.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 06. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04.

po vyjádření se k návrhu na vzetí do vazby, zejména tedy aby měl možnost uvést okolnosti které vazební důvody oslabují, či přímo vyvracejí a nabídnout důkazy o nich a případně navrhnout jiná omezující opatření nahrazující uvalení vazby.⁸⁰

S povinností soudu seznámit obviněného s obsahovými důvody návrhu na vzetí do vazby, jakož i umožnit mu vyjádřit se k dosavadním skutkovým zjištěním, uvádět skutečnosti svědčící ve prospěch zachování osobní svobody a nabídnout důkazy o nich úzce souvisí princip kontradiktornosti řízení, který musí být dodržen i v rámci rozhodování o vazbě. Vazba představuje zajišťovací prostředek, který je výjimkou z principu presumpce nevin, neboť totožným způsobem, jako je tomu v případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody je zbaven osobní svobody obviněný, o jehož vině doposud nebylo pravomocně rozhodnuto. Z tohoto důvodu by měl být v rámci vazebního zasedání plně uplatněn princip kontradiktornosti řízení, neboť může přispět k minimalizaci vzniku posléze těžko napravitelných křivd.⁸¹

V. Pelc⁸² poukazuje na nedostatek dosavadní právní úpravy spočívající v možnosti státního zástupce vůbec se neúčastnit vazebního zasedání v rámci přípravného řízení, neboť jeho absence nabourává princip presumpce nevin a ostatně státní zástupce je osobou, která v rámci přípravného řízení navrhuje vzetí obviněného do vazby. V případech jeho absence je tak vyloučena vzájemná konfrontace názorů před nezávislým a nestranným soudem mezi obhajobou a obžalobou, pročež *de lege ferenda* navrhuje stanovit povinnost státního zástupce se obligatorně účastnit vazebního zasedání. S tímto názorem se lze zcela ztotožnit, nicméně současný připravovaný návrh nové podoby trestního řádu i nadále počítá s fakultativní přítomností státního zástupce při vazebním zasedání.⁸³ Podle mého názoru by obligatorní přítomnost státního zástupce při vazebním zasedání byla jistě vhodná i z hlediska možnosti následného uplatnění regresní úhrady⁸⁴ vůči

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 05. 2005, sp. zn. II. ÚS 321/04.

⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 54-55.

⁸² PELC, Vladimír. Kontradiktornost – realita nebo chiméra českého trestního procesu? In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 55.

⁸³ Rekodifikace trestního práva procesního. Návrh nového trestního řádu, stav ke dni 14. 10. 2022. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

⁸⁴ Srov. § 16 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

konkrétním osobám v případech, kdy by se uvalení vazby následně ukázalo být nezákonným, případně protiústavním.

De lege ferenda jsem pak toho názoru, že obviněnému by měl být obligatorně ustanoven obhájce již na samotné prvotní vazební zasedání. Nezvůli-li si obviněný obhájce sám, pak současná právní úprava neukládá z moci úřední povinnost ustanovit obviněnému obhájce na vazební zasedání. Pochopitelně s výjimkou případů, kdy je skutek právně kvalifikován jako trestný čin, jehož horní hranice převyšuje 5 let.⁸⁵ Důvodem této úvahy je skutečnost, že osoba omezená na osobní svobodě v cele předběžného zadržení, kde může strávit bezmála 72 hodin, bude zpravidla v nepříznivém psychickém rozpoložení a bude vystavena enormní stresové zátěži. V takovéto situaci bude pro obviněného krajně obtížné, aby dokázal kvalifikovaně vyvracet argumentaci právně vzdělaného státního zástupce, který bude navrhopvat jeho vzetí do vazby. Odhlédnout samozřejmě nelze ani od skutečnosti, že značná část laické veřejnosti, včetně jednotlivých obviněných (a to zejména těch, o jejichž vzetí do vazby nebylo doposud rozhodováno), nedisponuje znalostmi jednotlivých vazebních důvodů, jejich obsahem a případnými zárukami, které mohou nabídnout jako záruku za nahrazení vazby. V tomto směru tak spatřuji výraznou disproporci současné právní úpravy v neprospěch obviněného, přičemž jsem toho názoru, že tento deficit nemůže vyvážit ani povinnost soudu poučit obviněného o jeho právech.

Při rozhodování o tom, zda bude, či nebude vzat obviněný do vazby, není možno trvat na tom, aby věc rozhodující soudce dospěl k naprosto jistému závěru o tom, že v případech, kdy nebude obviněný vzat do vazby, bude jednat jedním ze způsobů uvedených v ust. § 67 písm. a) – c) trestního řádu. Při rozhodování o vazbě není možno vyčkávat do momentu, kdy je jisté, že obviněný bude jednat jedním ze způsobů předpokládaných v jednotlivých vazebních důvodech. Rozhodování o vazbě se vždy pohybuje v rovině pravděpodobnosti.⁸⁶ Přestože na rozhodnutí, která jsou učiněna v rámci přípravného řízení trestního, není možno klást takové požadavky jako na rozhodnutí soudu, a to zejména meritorní rozhodování o vině, či nevině obžalovaného, tato limitace se neuplatní v případech, kdy je v přípravném řízení rozhodováno o nenapravitelnému zásahu do základních

⁸⁵ § 36 odst. 2 trestního řádu.

⁸⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 05. 2002, sp. zn. II. ÚS 185/02.

práv a svobod, který vazba představuje.⁸⁷ Především je třeba při posuzování, zda jsou naplněny zákonné důvody pro zbavení osobní svobody obviněného, vycházet ze stavu daného v době rozhodování. Je nepřipustné, aby byly vazební důvody u konkrétní osoby dovozovány hypoteticky ze situace, která může nastat v budoucnu.⁸⁸

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 07. 06. 2007, sp. zn. I. ÚS 603/07.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 03. 2016, sp. zn. I. ÚS 356/16.

2. NÁLEŽITOSTI ODŮVODNĚNÍ VAZEBNÍHO ROZHODNUTÍ V ÚSTAVNĚPRÁVNÍCH SOUVISLOSTECH

2.1 Obecné ústavněprávní náležitosti odůvodnění uvalení vazby

Jak již bylo uvedeno výše, z dikce znění čl. 8 odst. 5 Listiny jasně vyplývá, že jednotlivec (dle zákona dále v procesním postavení obviněného) může být vzat do vazby pouze na základě rozhodnutí soudu. Na rozhodnutí, jímž je zbavován osobní svobody obviněný, u kterého doposud nedošlo k meritornímu rozhodnutí o jeho vině, jsou kladeny přísné požadavky. Nároky na obsah jeho odůvodnění plynou jednak z platné právní úpravy obsažené v trestním řádu a dále zejména z konstantní judikatury Ústavního soudu. Rozhodnutí o vazbě je vydáváno vždy ve formě usnesení.⁸⁹ Vazební usnesení se svou povahou a závažností blíží závažnosti odsuzujícího rozsudku, čemuž tak musí odpovídat úroveň a rozsah odůvodnění takovýchto rozhodnutí.⁹⁰

Z hlediska právní úpravy⁹¹ týkající se náležitostí jsou pro vazební usnesení významné zejména náležitosti odůvodnění. V odůvodnění usnesení je třeba uvést zejména skutečnosti, které byly vzaty za prokázané, důkazy, o něž se skutková zjištění opírají, úvahy, jimiž se rozhodující orgán řídil při hodnocení provedených důkazů, jakož i právní úvahy, na jejichž podkladě posuzoval prokázané skutečnosti dle příslušných ustanovení daného zákona.⁹²

Trestní řád ukládá soudům rozhodujícím o vzetí obviněného do vazby, případně učinění jiného rozhodnutí, jehož důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě nad rámec obecných náležitostí obecného usnesení, zvláštní náležitosti usnesení o vazbě. S ohledem na závažnost zásahu do osobní svobody, který vazba představuje, se jedná o elementární požadavky, které musí usnesení, jehož důsledkem je uvalení, či ponechání obviněného ve vazbě, obsahovat.⁹³ Aby mohlo usnesení z hlediska zákonnosti obstát, musí obsahovat skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán;

⁸⁹ FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar., GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 306.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.

⁹¹ § 134 trestního řádu.

⁹² JELÍNEK, Jiří., RÍHA, Jiří., SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 95 -96.

⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 916.

konkrétní důvody, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, případně okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 a v § 72a odst. 3, a důvody, pro které nebylo možno dosáhnout účelu vazby jiným opatřením.⁹⁴ Obsah odůvodnění o vazbě musí být dostatečně konkrétní, podrobný, srozumitelný a zejména přezkoumatelný. V případě, že rozhodnutí o vazbě vykazuje vadu nepřezkoumatelnosti, dochází k porušování principu spravedlivého procesu, na kterém je vybudován trestní řád.⁹⁵

V průběhu plynutí doby jsou na obsahové náležitosti odůvodnění vazebních usnesení kladeny judikaturou Ústavního soudu stále přísnější nároky vyžadující přesvědčivé, logické a přezkoumatelné odůvodnění. Každé rozhodnutí ve vazební věci zakládá enormní zásah do osobní svobody jednotlivce. Z tohoto důvodu je třeba, aby jim soud věnoval mimořádnou pozornost tak, aby se všechna rozhodnutí o vazbě zakládala na relevantních a dostatečných důvodech. Odporující ústavnímu pořádku bude takové odůvodnění, které obsahuje pouze povšechné a obecné odůvodnění, bez uvedení konkrétních skutečností.⁹⁶

Z odůvodnění musí být patrný vztah mezi skutkovými zjištěními na jedné straně a úvahami při hodnocení důkazů a právními závěry ze strany soudu na straně druhé. V případě, že odůvodnění usnesení o uvalení vazby na osobu obviněnou neobsahuje konkrétní skutečnosti, ze kterých by byla seznatelná obava z naplnění některého z vazebních důvodů dle § 67 trestního řádu, jsou právní závěry soudu porušením ústavního principu zákazu libovůle, jakož i ve svém důsledku nepřípustným zásahem do osobní svobody jednotlivce. Nepřípustný je pouhý odkaz na zákonná ustanovení týkající se vazebních důvodů.⁹⁷ Rozhodnutím, resp. usnesením, kterým dochází ke zbavení osobní svobody obviněného, je v rozporu s ústavním pořádkem, pokud jeho odůvodnění obsahuje pouze povšechné a obecné okolnosti týkající se vazebních důvodů, bez jakéhokoliv uvedení konkrétních skutečností, které vazební důvody naplňují. Soud rozhodující o uvalení vazby je proto povinen způsobem, který je přezkoumatelný, zdůvodnit, proč

⁹⁴ § 73c trestního řádu.

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 744-745.

⁹⁶ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ., Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 272.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 381/01.

v jednotlivém konkrétním případě převyšuje zájem na dosažení účelu trestního řízení nad zachováním osobní svobody obviněného.⁹⁸

Soudy rozhodující o vazbě musí v každém jednotlivém případě dostat ústavněprávnímu požadavku zdrženlivosti při rozhodování o vazbě spolu s imperativem maximální šetrnosti k právům obviněného. V odůvodnění musí být obsaženo přehledné a logické vyličení konkrétních skutečností, ze kterých bude patrna důvodná obava, že obviněný se bude chovat jedním ze způsobů zakládajícím vazební důvody. Zároveň je třeba vždy výslovně uvést, proč je vazba nezbytným zajišťovacím institutem, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení.⁹⁹

Z odůvodnění usnesení musí být dostatečně patrné, že se soudy dostatečně zabývaly osobními poměry obviněného, a to zejména tak, že budou zohledněny veškeré, obviněným uváděné skutečnosti, které uvádí pro zachování osobní svobody nad uvalením vazby. Je-li vznesena obviněným námitka, že uvalení vazby bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, pak musí být v odůvodnění usnesení přesvědčivým způsobem vyloženo, z jakého důvodu převáží zájem společnosti nad dosažením účelu trestního řízení nad nejlepším zájmem dítěte, který je nutno zohledňovat při jakékoliv situaci, které se dítěte může dotknout, tedy i v případě soudního rozhodování o vazbě.¹⁰⁰

Obecné soudy jsou v odůvodnění povinny obsáhnout, že se zabývaly všemi okolnostmi, které svědčí jak v neprospěch zachování osobní svobody, tak i ve prospěch zachování osobní svobody obviněného. Tento aspekt musí být vyčerpávajícím, logickým a srozumitelným způsobem z odůvodnění patrný.¹⁰¹ Nepostačuje pouhé formální a blíže neodůvodněné konstatování obecného soudu o tom, že v daném případě není možno nahradit vazbu mírnějším zajišťovacím institutem, který by vazbu nahrazoval. Odůvodnění musí být natolik vyčerpávající, aby z něj bylo seznatelné, že dosažení účelu trestního řízení není možno dosáhnout jinak, a to ani při vynaložení veškerého úsilí ze strany orgánů činných v trestním řízení než právě vzetím obviněného do vazby. Stranou nesmí zůstat ani výslovné

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 137/2000.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 04. 2010, sp. zn. I. ÚS 1115/09.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 03. 2023, sp. zn. III. ÚS 2461/22.

¹⁰¹ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ., Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 272.

uvedení skutečností, ze kterých je patrné důvodné podezření o spáchání trestného činu právě obviněným.¹⁰²

Při rozhodování o vzetí obviněného do vazby musí obecné soudy bezpodmínečně respektovat ústavněprávní princip presumpce nevin. V případech, kdy stát přistupuje ke zbavení osobní svobody jednotlivce před vynesemím odsuzujícího rozsudku, je povinen k tomu předložit silné důvody, a to bez zřetele k tomu, jak přesvědčivé důvody o vině obviněného má k dispozici. Tento princip musí být bezprostředně zachován i v případě, kdy jsou k dispozici důkazy evidentně svědčící o vině obviněného.¹⁰³ Je zcela nepřijatelné, aby soud, jakkoliv hodnotil osobu obviněnou, nebo vyvozoval závěry o jeho morálce, či charakteru pouze z toho důvodu, že proti obviněnému bylo zahájeno trestní stíhání, a to bez ohledu na skutek, pro který je trestní stíhání vedeno.¹⁰⁴

Tyto veškeré obecné náležitosti odůvodnění vazby musí obsahovat každé rozhodnutí soudu, neboť vazba představuje opatření mimořádně zasahující do osobní svobody jednotlivce, které může zapříčinit závažné negativní psychologické a sociální dopady.¹⁰⁵ V následujících podkapitolách budou rozebrány náležitosti odůvodnění vazebních rozhodnutí ve vztahu k jednotlivým vazebním důvodům, neboť právní věda, konstantní judikatura Ústavního soudu, jakož i judikatura Evropského soudu pro lidská práva stanovuje přísné požadavky na odůvodnění vazby jednak obecně a dále upravuje specifické požadavky odůvodnění ve vztahu k jednotlivým vazebním důvodům.

2.2 Útěková vazba

Uvalit útěkovou vazbu na obviněného je možno jen tehdy, je-li dána důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.¹⁰⁶

Z hlediska tohoto vazebního důvodu je klíčová ústavněkonformní interpretace podmínky „hrozby vysokým trestem“, přičemž je Ústavním soudem

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 14. 02. 2023, sp. zn. III. ÚS 2698/22.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13.

¹⁰⁵ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 500.

¹⁰⁶ § 67 písm. a) trestního řádu.

konstantně judikováno¹⁰⁷, že samotná hrozba vysokým trestem nepostačuje pro uvalení vazby. Nebezpečí útěku není možno posuzovat pouze optikou závažnosti hrozícího trestu, neboť je třeba se tímto rizikem zabývat s ohledem na ostatní indicie, které hrozbu tohoto nebezpečí potvrdí, nebo se ukáží jako natolik irelevantní, že nejsou způsobilé vazbu odůvodnit.¹⁰⁸ Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13 vyslovil, že v odůvodnění není možno se spokojit toliko s obecným odkazem na to, že obviněnému hrozí v případě uznání viny uložení vysokého trestu odnětí svobody. Uvalení útěkové vazby lze zdůvodnit výší hrozícího trestu pouze v případě, kdy s ohledem na zjištěné skutečnosti, které svědčí o důvodnosti podezření ze spáchání zvláště závažnému zločinu, je možno očekávat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně osmi let.

Výše popsany nález Ústavního soudu stanovující podmínku hrozby trestu nejméně v trvání osmi let vedl k situaci, kdy obecné soudy v odůvodnění svých rozhodnutí pouze uvedly údaj o tom, že obviněný je s ohledem na právní kvalifikaci skutku ohrožen trestem v trvání osmi let, a proto je zde dán důvod útěkové vazby bez dalšího. Tato interpretace obecnými soudy však byla nesprávná, neboť záměrem Ústavního soudu nebylo zvýšit počet vazebně stíhaných osob pouze toliko z důvodu typové trestní sazby s ohledem na právní kvalifikaci skutku. Záměrem tohoto rozhodnutí bylo vést obecné soudy k tomu, aby interpretovaly hrozbu vysokého trestu z hlediska subjektivního, tedy zda v případě konkrétního obviněného lze skutečně očekávat ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody v trvání osmi let.¹⁰⁹

Ústavní soud byl proto následně nucen tento svůj závěr upřesnit, neboť aby tato argumentace obecného soudu mohla z ústavněprávního hlediska obstát, musí se jednat o hrozbu vysokého trestu, která bude individualizovaná ve vztahu ke konkrétnímu obviněnému, a to s ohledem na okolnosti každého jednotlivého případu. Nepostačuje pouze typová sazba pro daný trestný čin. Je nutno vycházet z konkrétních okolností daného případu a je povinností soudů uvést v odůvodnění svých rozhodnutí okolnosti, které tuto hrozbu vysokého trestu zakládají, a současně

¹⁰⁷ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 28. 07. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14. Nález Ústavního soudu ze dne 17. 01. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 381/01.

¹⁰⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 10. 2010 ve věci Knebl proti České republice, stížnost č. 20157/05.

¹⁰⁹ HANUŠ, Libor. Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby. *Právní rozhledy*, 2004, č. 11, s. 433.

uvést, z čeho je dovozován předpoklad uložení trestu právě v této minimální výši. Hrozící trest odnětí svobody v trvání osmi let totiž nelze chápat jako „bianco šek“, pročež se musí zakládat na odůvodněných a doložených skutečnostech, které musí být v odůvodnění rozhodnutí zohledněny.¹¹⁰

Jako výlučný důvod odůvodňující uvalení, případně prodloužení trvání útěkové vazby, nemůže obstát pouze skutečnost, že obviněný je cizím státním příslušníkem. Za relevantní skutečnost, která odůvodňuje uvalení vazby, lze považovat pouze takovou, která má vztah k povaze skutku, který je předmětem trestního stíhání, nebo k osobě obviněného. Fakt, že obviněný je cizím státním příslušníkem, odpovídá pouze nebezpečí v abstraktní podobě, nikoliv však konkrétní důvodné obavě, které by měla vazba zabránit.¹¹¹ Obdobně tak není možné odůvodňovat útěkovou vazbu tím, že obviněný může kdykoliv opustit území České republiky. Právo na svobodu pohybu je ústavně zaručeným právem, a jen z důvodu pouhé realizace tohoto práva není možno bez uvedení další konkrétních skutečností, které by zakládaly důvodnou obavu jednání obviněného popsaného v ust. § 67 písm. a) trestního řádu, odůvodňovat naplnění tohoto vazebního důvodu.¹¹²

Vazba představuje za každých okolností zajišťovací institut subsidiární, ke kterému je možno přistoupit pouze v případech, kdy se mírnější zajišťovací instituty jeví jako neúčelnými a účelu trestního řízení nelze dosáhnout jiným způsobem. Z tohoto důvodu nelze odůvodňovat útěkovou vazbu pouze nezbytností pro zajištění účasti obviněného při hlavním líčení, a to i při případných obstrukcích ze strany obhajoby. Účelovým obstrukcím obviněného je možno zabránit mírnějšími prostředky, zejména jeho předvedením. Jen tehdy, kdy by zjevně účelovým obstrukcím obviněného nebylo možno zabránit těmito mírnějšími prostředky by bylo na místě uvažovat o naplnění důvodu útěkové vazby. Aby mohlo takové odůvodnění z ústavněprávního hlediska obstát, je však nutné, aby soud rozhodující o vazbě v odůvodnění rozhodnutí přesvědčivě vyložil, jaké

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 07. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

¹¹² Nález Ústavního soudu ze dne 21. 06. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 303/01.

mírnější prostředky pro dosažení účelu trestního řízení byly využity a proč v uvedeném případě je nezbytné přistoupit k uvalení vazby.¹¹³

I přes povinnost restriktivního výkladu vazebních důvodů, zachování maximální šetrnosti k právům obviněného a zejména povinností náležitého odůvodnění Ústavní soud v zamítavém nálezu¹¹⁴ připustil, že v případě, i nepravomocného uznání viny soudem prvního stupně, spolu s uložením vysokého trestu odnětí svobody dochází k výrazné změně situace v případě útěkové vazby. V případě prvoinstančního odsuzujícího rozhodnutí dochází k výraznému zvýšení rizika útěku, či skrývání obviněného, a proto v takovýchto případech pro další trvání útěkové vazby dochází k podstatnému snížení požadavků, které jsou kladeny na odůvodnění vazebního rozhodnutí, jakož i na dokládání konkrétních skutečností, které by v případě absence odsuzujícího rozhodnutí bylo třeba dokládat.

2.3 Koluzní vazba

Uvalit koluzní vazbu na obviněného lze jen tehdy, je-li dána důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,¹¹⁵ případně pokud už takto učinil a je naplněn tzv. kvalifikovaný důvod vazby.¹¹⁶

Na odůvodnění koluzní vazby jsou vztahovány obdobné nároky, jako je tomu v případě ostatních vazebních důvodů. Zejména tedy musí být z odůvodnění seznatelné, že jsou dány konkrétní skutečnosti, ze kterých je možno dovodit důvodnou obavu z koluzního jednání obviněného.¹¹⁷ Co do požadavku na důvodnost konkrétní obavy v kontextu tohoto vazebního důvodu obavy pak Ústavní soud vyslovil, že v odůvodnění musí být obsaženy takové skutečnosti, ze kterých bude plynout, že tato obava plyne buďto přímo z jednání obviněného, případně z jiných konkrétně uvedených skutečností.¹¹⁸

Předně je vyloučeno, aby byla koluzní vazba odůvodňována takovým počínáním obviněného, které lze považovat za výkon jeho obhajovacích práv.

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 05. 2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 04. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.

¹¹⁵ § 67 písm. b) trestního řádu.

¹¹⁶ Srov. § 68 odst. 3 písm. d) trestního řádu.

¹¹⁷ WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 243.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 05. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

Zejména se bude tedy jednat o situace, kdy by obviněný popíral vinu ze skutku, který je mu kladen za vinu, případně uváděl jiné nepravdivé skutečnosti související s trestním stíháním. Odůvodnění koluzní vazby s odkazem na skutečnost, že se chce obviněný vyhnout své trestní odpovědnosti tím, že záměrně nespolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a úmyslně uvádí nepravdivé skutečnosti, je třeba považovat za donucování obviněného k doznání.¹¹⁹ Obdobně nemůže odůvodnění po obsahové stránce obstát, je-li založeno pouze na důvodech, že obviněný zcela záměrně odmítá poskytovat součinnost při jednotlivých úkonech trestního řízení.¹²⁰ Zcela nepřipustné je v tomto kontextu taktéž odůvodnění uvalení vazby pouze z důvodu, že obviněný využil svého ústavně garantovaného práva a odmítl ve věci vypovídat. V takovém případě by se jednalo o nepřipustný nátlak na obviněného k doznání a s tím související flagrantní porušení práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu.¹²¹

Odůvodnění tohoto vazebního důvodu konkrétními skutečnostmi předpokládá, že bude aktivní činnost obviněného směřovaná k tomu, aby svým jednáním mařil průběh trestního řízení. Koluzní vazba proto nemůže být odůvodňována pouhou důkazní situací, která nastala v průběhu vedeného trestního stíhání (jako je například rozpor ve výpovědích více obviněných), avšak musí být uvedeny konkrétní skutečnosti nasvědčující důvodné obavě, že jsou v případě obviněného dány koluzní záměry. Nadto je nezbytné, aby tyto konkrétní skutečnosti byly zjištěny způsobem, který neodporuje trestnímu řádu.¹²² Zvláště pečlivě musí být odůvodněno uvalení koluzní vazby v případě, že obviněný měl již prostor k tomu, aby se choval způsobem předpokládaným v ust. § 67 písm. b) trestního řádu a neučinil tak.¹²³ Oproti tomu, požadavek konkrétních skutečností nemůže být

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 09. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97.

¹²⁰ ŠÁMAL, Pavel., MUSIL, Jan., KUCHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 279.

¹²¹ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. 2021. *Ústavně konformní interpretace a aplikace § 67 trestního řádu*. [2021-12-13]. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/7/302194/1/2?vtextu=p%C5%99edsti%C5%BEen%C3%A1%20vazba#lema0>.

¹²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742.

¹²³ AUGUSTINOVÁ, Pavla. Komentář k § 67. In: DRAŠTÍK, Antonín., FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. § 1 – 179h. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/13/61/67/komentar-wkcr-c-141-1961-sb-trestni-rad-komentar>.

interpretován v tom smyslu, že by bylo třeba vyčkávat do doby, kdy bude postaveno najisto, že se obviněný dopustí jednoho z uvedených koluzních jednání.¹²⁴

Pro uvalení vazby nepostačí v odůvodnění uvést pouze obavy z koluzního jednání obviněného bez dalších bližších skutečností. Není dostačující, aby se soud ve vazebním rozhodnutí omezil pouze na konstatování, že pro dosažení účelu trestního řízení je třeba vyslechnout nijak blíže nespécifikované svědky, případně spoluobviněné, a to ani za situace, kdy jsou některé z osob spoluobviněných, či svědků obviněnému známy, a z tohoto důvodu by na ně mohl působit. Proto musí být z odůvodnění patrné, že soud vycházel z důkladné znalosti důkazní situace a skutkových okolností daného případu a odůvodnění musí obsahovat přesvědčivé a logické vyličení konkrétních skutečností, ze kterých plyne důvodná obava z toho, že v případě, kdy nebude přistoupeno k uvalení vazby, dopustí se obviněný jednání uvedeného v ust. § 67 písm. b) trestního řádu.¹²⁵ V odůvodnění musí být uvedeny dostatečně silné důvody, proč v jednotlivém konkrétním případě převažuje zájem na dosažení účelu trestního řízení nad tím, aby byla zachována osobní svoboda obviněného.¹²⁶

2.4 Předstižná vazba

Uvalit předstižnou vazbu na obviněného lze jen tehdy, je-li dána důvodná obava, že obviněný bude jednat jedním ze čtyř taxativních důvodů, mezi které zákonná díkce¹²⁷ řadí opakování trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán; dokonání trestného činu, o který se pokusil; vykonání trestného činu, který připravoval, a konečně vykonání trestného činu, kterým hrozil.¹²⁸ Uvalení vazby z tohoto důvodu je v České republice nejrozšířenější, a to buďto výhradě z tohoto důvodu, případně spolu s důvodem vazby útěkové.¹²⁹

Odůvodnění uvalení vazby z důvodu tzv. předstižné vazby bude nedostatečné v těch případech, kdy soud pouze odkáže na předchozí trestnou činnost obviněného, aniž by uvedl jakékoliv další důvody, které by tento vazební

¹²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 05. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 05. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 08. 1998, sp. zn. IV. ÚS 264/98. Nález Ústavního soudu ze dne 30. 07. 2002, sp. zn. I. ÚS 131/02.

¹²⁷ § 67 písm. c) trestního řádu.

¹²⁸ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 54.

¹²⁹ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Zpráva z návštěv vazebních věznic, sp. zn. 9/2010/NZ. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3284>.

důvod naplňovaly. I v případě, že obviněný bude opakovaně se trestné činnosti dopouštějícím recidivistou je třeba uvést další konkrétní skutečnosti, ze kterých by plynula důvodná obava, že obviněný bude konkrétní trestný čin či trestné činy opakovat.¹³⁰ Důvodem předstižné vazby navíc nemůže být opakování jakékoliv formy trestné činnosti. Její aplikaci je nutno s ohledem na povinnost restriktivního výkladu vazebních důvodů vztahovat toliko k tomu trestnému činu, pro který bylo sděleno obvinění, a tato důvodná obava z jednání obviněného musí být zaměřena do budoucna, když tato důvodná obava musí být v odůvodnění patrna z konkrétních skutečností. Pod důvody předstižné vazby není přípustné vztahovat opakování jakékoliv trestné činnosti, které se obviněný dopustil v minulosti.¹³¹

Odůvodnění v případě zvolení tohoto vazebního důvodu musí obsahovat údaj o tom, že soud vyhodnotil jednak předchozí způsob života obviněného (jako je zejména opakované dopouštění se stejného druhu trestné činnosti, spáchání trestného činu ve zkušební době), ovšem i jeho současnou situaci. Aby byl dostatečně odůvodněn tento vazební důvod, bude třeba se v každém jednotlivém případě v odůvodnění vypořádat se současným osobním postojem obviněného, zdravotním stavem, rodinným zázemím a na prostředím, v němž obviněný pobývá, zejména pak s tím, zda jeho rodinné zázemí, prostředí a zdravotní stav neposkytují dostatečnou záruku toho, že se obviněný nebude dopouštět žádné trestné činnosti.¹³²

Za konkrétní odůvodnění konkrétními skutečnostmi nelze například považovat pouhý obecný poukaz na to, že obviněný je osobou, která má vysoké dluhy. Aby mohlo toto odůvodnění z ústavněprávního hlediska obstát, je nutno připojit relevantní skutkové okolnosti, ze kterých plyne důvodná obava, že obviněný bude nadále páchat trestnou činnost za účelem zajištění vlastního živobytí.¹³³

Obligatorní podmínkou ústavně konformního odůvodnění v případě předstižného vazebního důvodu je taktéž zohlednění potencionálního druhu a výše ukládaného trestu, který obviněnému v případě uznání viny hrozí. K zeslabení zájmu společnosti na vazebním trestním stíhání obviněného bude docházet zejména v těch situacích, kdy sice formálně došlo k naplnění vazebního důvodu u předstižné

¹³⁰ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSARĚ, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 505.

¹³¹ WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 242.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 14. 02. 2023, sp. zn. III. ÚS 2698/22.

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 09. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14.

vazby, avšak jedná se o případ, kdy u obviněného objektivně nelze očekávat ukládání nepodmíněného trestu (zejména pokud se bude jednat o osobu doposud bezúhonnou, skutek nevykazuje vysokou známku společenské škodlivosti, případně kdy s ohledem na právní kvalifikaci skutku lze očekávat ukládání jednoho z alternativních druhů trestů nespojených s odnětím svobody). V takovém případě musí soudy zdůvodnit, z jakého důvodu přetrvává zájem společnosti na vazebním trestním stíhání obviněného, jaké zájmy společnosti mají být uvalením vazby na obviněného chráněny, jakož i uvést konkrétní okolnosti, ze kterých je patrné, který konkrétní společenský zájem je ohrožený.¹³⁴

Nároky na náležité zdůvodnění tohoto vazebního důvodu jsou odlišné oproti vazebnímu důvodu vazby útěkové v souvislosti s vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudem prvého stupně k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Jak výše uvedeno, v případě, kdy je obviněný ve vazbě z důvodu naplnění důvodu tzv. útěkové vazby, pak v případě vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvého stupně k vysokému nepodmíněnému trestu odnětí svobody není třeba již nadále uvádět nové důvody ospravedlňující další trvání vazby. V případě předstížené vazby nepředstavuje vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvého stupně relevantní faktor, neboť argumentace, přesvědčivost, jakož i rozsah odůvodnění dalšího trvání vazby musí obsahovat stejné náležitosti a standardy jako před vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudem prvého stupně.¹³⁵

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13.

¹³⁵ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. 2021. *Ústavně konformní interpretace a aplikace § 67 trestního řádu*. [2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/302194/1/2?vtextu=p%C5%99edsti%C5%BEen%C3%A1%20vazba#lema0>.

3. ÚSTAVNÍ LIMITY PRODLUŽOVÁNÍ TRVÁNÍ VAZBY

3.1 Ústavní limity trvání vazby

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, vazba představuje krajní zajišťovací prostředek trestního řízení, který je nejen výrazným zásahem do osobní svobody jednotlivce, ale taktéž jsou s ním spojeny velice negativní důsledky v životě obviněného, a to zejména negativní psychické následky, izolace z rodinného a pracovního prostředí, jakož i nejistota z budoucího výsledku trestního řízení. Z těchto důvodů by proto vazba měla trvat po dobu možná co nejkratší, a jakmile to bude možné, měla by být nahrazena jedním z mírnějších zajišťovacích institutů. Pro posouzení zákonnosti trvání vazby jsou podstatné limity uvedené v zákoně, kdy v případě, že dojde k maximálnímu překročení doby, po kterou zákon umožňuje držet obviněného ve vazbě, uplynou, musí být neprodleně propuštěn na svobodu. Právní úprava v případech prodlužování trvání vazby musí dostát požadavku právní jistoty a předvídatelnosti, spolu s požadavkem minimalizace zásahů do osobní svobody.¹³⁶

Zákon stanoví obecnou maximální dobu trvání vazby, a to s ohledem na právní kvalifikaci skutku, když platí, že čím přísnější právní kvalifikace skutku z hlediska typové závažnosti trestného činu, tj. s ohledem na výši potencionálního trestu, který může být ukládán, tím delší dobu může být obviněný vazebně stíhán.¹³⁷ Tento zákonný limit nadto stanoví, že z celkové přípustné doby, po kterou může být obviněný trestně stíhán vazebně připadá jedna třetina na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Je nepřípustné, aby tyto doby byly mezi jednotlivými fázemi trestního řízení, jakkoliv přenášeny a pro případ, že není v této době jedna z fází trestního řízení skončena, musí být obviněný propuštěn na svobodu, a to v nejpozději poslední den této lhůty.¹³⁸ Vazební věci musí být navíc vyřizovány přednostně, a to s největším urychlením, aby vazba trvala jen nezbytně dlouhou dobu.¹³⁹

¹³⁶ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSAR, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 505.

¹³⁷ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 4, s. 26. Dostupné z: [LIT282230CZ - Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování | ASPI | Wolters Kluwer ČR, a. s.](#)

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel., MUSIL, Jan., KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 284.

¹³⁹ MOLEK, Pavel. *Základní práva. Svazek druhý – Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 103.

Výjimku z obecné doby maximální přípustnosti trvání vazby tvoří případ tzv. vazby koluzní, neboť v případě, že u obviněného není dán jiný důvod vazby musí být nejpozději v poslední den lhůty tří měsíců propuštěn na svobodu. Tento limit u koluzní vazby neplatí v případě, pokud bude zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné, případně že jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní řízení.¹⁴⁰

Pokud se týká horní hranice limitu maximální doby trvání vazby ve výši čtyř let, pak velmi přílehlavě poukazuje I. Galovcové,¹⁴¹ že zbavení osobní svobody jednotlivce po takovou dobu, aniž by došlo k pravomocnému rozhodnutí o jeho vině je z hlediska Evropských standardů velice neobvyklé. Zároveň celková doba maximálního trvání vazby představuje z hlediska právní úpravy v Evropské unii jednu z vůbec nejdelších. Ačkoliv lze jistě kvitovat, že v připravované rekonstrukci trestního řádu je zdůrazňováno, že vazba představuje krajní a výjimečné opatření, na maximální přípustné době jejího trvání se to z nepochopitelných důvodů neodráží. I připravovaná právní úprava předpokládá maximální přípustnou dobu trvání vazby v délce až čtyř let.¹⁴²

Aby mohlo pokračující zbavení osobní svobody vazebně stíhaného obviněného obstát z ústavněprávního hlediska, je nutno (vyjma dodržení výše uvedených propadných zákonných lhůt) zkoumat, zda je pokračující a déle trvající zbavení osobní svobody přiměřené k zamýšlenému závěru, kterým je dosažení účelu trestního řízení.¹⁴³ Proto je třeba posuzovat přiměřenost zásahu do osobní svobody z hlediska času. Z povahy institutu vazby jakožto institutu zcela výjimečného, často označovaného právní vědou jako institutu ultima ratio, plyne požadavek, aby trvala toliko pouze nezbytnou dobu. Nepřiměřeným opatřením, a to bez ohledu na to, že není překročena zákonem stanovená maximální doba trvání vazby, bude v tom případě, kdy trvá déle, než vyžaduje její účel. V případě prodloužení trvání vazby dochází ke střetu dvou hodnot, kterou je na jedné straně zájem společnosti na dosažení účelu trestního řízení a na druhé straně zájem na zachování osobní svobody osoby, které svědčí presumpce nevinny. S dalším prodloužením trvání vazby dochází k oslabování legitimacy zájmu společnosti

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 360-363.

¹⁴¹ GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 143.

¹⁴² Rekonstrukce trestního práva procesního. Návrh nového trestního řádu, stav ke dni 14. 10. 2022. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

¹⁴³ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSAR, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 505-506.

na naplnění účelu trestního řízení, a naopak se dostává do popředí zájem na obnově k respektu základních práv a svobod jednotlivce.¹⁴⁴

Proporcionalitu trvání vazby po dobu trvání trestního stíhání bude třeba zkoumat v každém jednotlivém případě podle konkrétní povahy daných okolností. Pro ospravedlnění dalšího trvání vazby je nutné, aby byl zjevný zájem společnosti na jejím dalším trvání (a z toho plynoucí zájem na dosažení účelu trestního řízení) nad právem na zachování osobní svobody jednotlivce.¹⁴⁵ Jsou to zejména obecné soudy, které jsou povinny v každém jednotlivém případě garantovat, aby vazba nepřekročila přiměřenou dobu. Veškeré skutečnosti, které svědčí ve prospěch i v neprospěch pokračujícího zbavení osobní svobody osoby, jež je presumovaně nevinná musí být zohledněny a pečlivě zdůvodněny.¹⁴⁶ Nadto je třeba, aby byla existence vazebních důvodů zkoumána po dobu celého trestního řízení, a to v kterémkoliv stádiu.¹⁴⁷

Na každé rozhodování o dalším trvání vazby je nutno vztahovat záruky plynoucí z čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy, vyjma tedy prvotního rozhodnutí o uvalení vazby. Záruky se tedy vztahují na rozhodování soudu po podání žádosti obviněného o propuštění z vazby, návrhu státního zástupce na ponechání obviněného ve vazbě a taktéž i pokud je soudem rozhodováno z moci úřední při jednotlivých intervalech přezkumu vazby, jakož i na opravné řízení navazující na rozhodnutí o prodloužení vazby. Přestože z dikce čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy plyne, že tyto garance jsou dány toliko v případě, kdy je rozhodováno v návaznosti na žádost obviněného o propuštění z vazby, není důvodu činit rozdíly pouze na základě toho, z jakého důvodu je řízení o prodloužení vazby iniciováno.¹⁴⁸

Ústavní soud dovedil, že esenciální ústavní i zákonnou podmínkou dalšího trvání vazby je, aby jednotlivá vazební rozhodnutí tvořila nepřerušovaný řetězec zákonných rozhodnutí, neboť zákonnost, resp. ústavnost vazby je třeba zkoumat po celou dobu jejího trvání. Proto v situacích, kdy by došlo kasačním zásahem Ústavního soudu ke zrušení rozhodnutí obecného soudu o vzetí obviněného

¹⁴⁴ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 274.

¹⁴⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Punzelt proti České republice ze dne 25. 04. 2000, stížnost č. 31315/96.

¹⁴⁶ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 290.

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. III. ÚS 715/2000.

¹⁴⁸ REPÍK, Bohumil. Několik poznámek k řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 2, s. 34 - 37.

do vazby, či rozhodnutí (byť jediného) o dalším prodloužení vazby obviněného, nemůže být zachována ani zákonnost trvání vazby. Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, případně rozhodnutí o dalším prodloužení vazby obviněného podmiňují i právní existenci rozhodnutí navazujících, a proto v situacích, kdy byla tato rozhodnutí zrušena, nemohou navazující rozhodnutí obstát.¹⁴⁹ V takových situacích ztrácí vazební rozhodnutí svůj zákonný podklad a obviněný musí být propuštěn z vazby na svobodu.¹⁵⁰

Vazba představuje opatření v demokratickém právním státě zcela výjimečné, proto by při déletrvajícím zbavení osobní svobody měly přicházet do popředí opatření mírnější, které vazbu nahrazují. Propuštění obviněného z vazby za současného přijetí některé ze záruk vazbu nahrazujících bude na místě zejména v těch případech, kdy na základě konkrétních okolností případu lze dospět k závěru, že účelu trestního řízení je možno dosáhnout mírnějšími prostředky a trvání vazby by bylo opatřením nepřiměřeným pro dosažení účelu trestního řízení.¹⁵¹ Pokud by soudem byly obviněným nabízené záruky nahrazující další trvání vazby shledány jako nedostatečné a přijetím těchto záruk není možno vazbu nahradit musí být pečlivě odůvodněny. Zejména musí být z odůvodnění rozhodnutí seznatelné, z jakého důvodu obviněným nabízené záruky konkrétní rizika, která mají být vazbou eliminována, dostatečně nevylučují. Nepostačí pouhá pochybnost soudu o tom, že by nabízené záruky ze strany obviněného byly neefektivní.¹⁵²

Obecné soudy rozhodující o dalším trvání vazby musí svému rozhodnutí věnovat „dostatečnou péči“. Nepostačuje, aby došlo pouze k mechanickému převzetí předchozích důvodů, které jsou uvedeny v příslušném zákoně. S tímto požadavkem souvisí tzv. doktrína zesílených důvodů, které bude s ohledem na její význam při prodlužování trvání vazby věnována samostatná podkapitola. Optikou Evropského soudu pro lidská práva při posuzování, zda byla rozhodnutí věnována ona „dostatečná péče“, dochází nejprve k vyhodnocení, zda důvody pro

¹⁴⁹ Ve své podstatě se tak jedná o obdobu tzv. doktríny plodů z otráveného stromu. Z protiústavního rozhodnutí nemůže vzejít rozhodnutí ústavně konformní. K doktríně plodů z otráveného stromu srov. např. *Nardone v. United States*, 308 U. S. 338 (1939).

¹⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2000, sp. zn. III. ÚS 458/2000. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 03. 2023, sp. zn. IV. ÚS 757/2000. Nález Ústavního soudu ze dne 09. 09. 1998, sp. zn. II. ÚS 151/97.

¹⁵¹ KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 522.

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22.

pokračování trvání vazby byly dostačující, a v případech že ano, tak následuje zhodnocení, zda z důvodu pasivity přístupu orgánů činných v trestním řízení nedochází ve věci k nedůvodným průtahům. Průtahy v řízení pak představuje optikou Evropského soudu pro lidská práva nečinnost orgánů činných v trestním řízení delší než pár měsíců.¹⁵³ Neúměrnost trvání vazby je Evropským soudem pro lidská práva shledávána zejména v případech nedůvodných průtahů v řízení, případně tehdy, kdy délka vazby odporuje vnitrostátní právní úpravě.¹⁵⁴

Situace ve prospěch obviněných v oblasti dalšího trvání vazby se dle mého názoru výrazně zlepšila po plenárním nálezu Ústavního soudu,¹⁵⁵ kterým byla zrušena část¹⁵⁶ tehdy účinného znění ust. § 74 odst. 2 trestního řádu. Po tomto zásahu Ústavního soudu totiž musí být obžalovaný neprodleně propuštěn na svobodu v případě, kdy je soudem prvního stupně vyhlášen zprošťující rozsudek a případná stížnost státního zástupce nemá proti rozhodnutí o propuštění z vazby odkladný účinek.¹⁵⁷ Důvody, které Ústavní soud vedly k tomuto závěru, plynou mimo jiné z přesvědčení, že pokud je obžalovaný zproštěn obžaloby, potom v jeho případě již nadále není dán žádný z vazebních důvodů a další trvání vazby by bylo zcela neopodstatněné a nepřiměřené.

3.2 Právo být slyšen při prodlužování trvání vazby

Jednou z podmínek ústavnosti dalšího trvání vazby je, aby byl obviněný v pravidelných intervalech při rozhodování o prodlužování trvání vazby slyšen. Právo obviněného být osobně přítomen před soudem v rámci rozhodování o dalším trvání vazby, jakož i z toho plynoucí právo být slyšen v kontradiktorním řízení představuje esenciální součást práva na spravedlivý proces osoby zbavené osobní svobody.¹⁵⁸ Jedná se o právo, aby při zbavení osobní svobody prostřednictvím

¹⁵³ MOLEK, Pavel. *Základní práva. Svazek druhý – Svoboda*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 101.

¹⁵⁴ WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 245.

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 04. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.

¹⁵⁶ Tehdy účinné znění ust. § 74 odst. 2 trestního řádu bylo Ústavním soudem pro protiústavnost zrušeno v části „*jde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku, má stížnost státního zástupce odkladný účinek jen tehdy, podal-li státní zástupce také odvolání proti rozsudku*“.

¹⁵⁷ K tomu srov. současné znění § 74 odst. 2, věta první trestního řádu v platném znění.

¹⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 01. 2014, sp. zn. I. ÚS 3326/13.

vazby bylo rozhodováno v řízení před soudem, jakož i požadavek účinné ochrany základních práv a svobod ze strany obecných soudů.¹⁵⁹

Právo osobního slyšení, plynoucí z čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy představuje zvýšený standard ochrany, který garantuje osobám, jež byly zbaveny osobní svobody právo být v pravidelných intervalech slyšen v řízení před soudem za účelem přezkoumání zákonnosti trvajících zbavení osobní svobody.¹⁶⁰ Výrazný posun k dodržování standardů spravedlivého procesu přinesl plenární náleží Ústavního soudu ze dne 22. 03. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04,¹⁶¹ kterým bylo zrušeno tehdy účinné ust. § 242 odst. 2 trestního řádu, které zakotvovalo možnost o dalším prodloužení trvání vazby, *stricto sensu* rozhodovat v neveřejném zasedání. Rozhodování o dalším prodloužení trvání vazby však nesplňovalo požadavky, které pro vnitrostátní právní úpravu plynou z čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy.

Právo obviněného na to, aby byl při dalším prodloužení trvání vazby slyšen, pak nemůže být omezováno pouze k tomu účelu, aby byl proveden výslech obviněného jakožto jeden z důkazních prostředků v trestním řízení. Účelem tohoto práva obviněného je především, aby mohl v kontradiktorním řízení před soudem prezentovat svůj názor na věc, nikoliv aby orgány činné v trestním řízení získaly další důkaz v řízení.¹⁶²

I v situaci, kdy byl obviněný soudem k dalšímu trvání vazby slyšen v nedávné době, je nutno pečlivě zkoumat, zda v mezidobí nenastala nová skutečnost, která by odůvodňovala nové slyšení. Tyto nové okolnosti nemusí být obviněnému jakožto laikovi vůbec známy, protože konání jeho slyšení vůbec nemusí plynout z jeho podání. Není tedy třeba, aby obviněný prokazoval, že osobní slyšení v dané věci je potřebné a žádoucí. Na druhé straně samozřejmě v případě, že jsou argumenty známy pouze jemu a neplynou z jiných objektivních skutečností (např. uplynutí podstatné doby ode dne posledního slyšení), je na obviněném, aby tyto

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 03. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

¹⁶⁰ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1208.

¹⁶¹ Dle tehdy účinné právní úpravy obsažené v trestním řádu rozhodoval o dalším prodloužení trvání vazby v přípravném řízení toliko státní zástupce a obviněnému příslušel proti rozhodnutí státního zástupce o dalším ponechání ve vazbě opravný prostředek ve formě stížnosti. Stížnostní orgán, kterým byl soud pak měl možnost obviněného vůbec nevyslechnout a rozhodnout o podané stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce v neveřejném zasedání.

¹⁶² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Husák proti České republice ze dne 04. 12. 2008, stížnost č. 19970/04.

argumenty uplatnil.¹⁶³ Avšak požadavku osobního slyšení obviněného v pravidelných intervalech je nutno dostát i tehdy, pokud to sám obviněný výslovně nenavrhuje.¹⁶⁴

Současná právní úprava neukládá povinnost obecnému soudu, aby byl obviněný slyšen při každé žádosti, kterou učiní za účelem svého propuštění z vazby v případě, že byl obviněný slyšen k vazebním důvodům v době minulé. Vždy je třeba si uspořádat v jednotlivých řízeních časové intervaly, které uplynuly od doby, co byl obviněný slyšen naposledy. Maximální přípustná doba prodlevy mezi jednotlivými výslechy obviněného pak musí být v řádech maximálně několika týdnů, přičemž je důležité zabezpečit dostatečné garance pro obviněného, aby v případě, kdy je podáván návrh na propuštění z vazby, případně opravný prostředek proti zamítnutí jeho návrhu na propuštění z vazby, bylo skutečně realizováno jeho právo na osobní slyšení.¹⁶⁵

Zákonná úprava¹⁶⁶ upravuje podmínky, za kterých se obviněný může domáhat realizace svého práva osobního slyšení k dalšímu trvání vazby v pravidelných intervalech, a to buďto v hlavním líčení, nebo veřejném zasedání, popřípadě ve vazebním zasedání, které se nařídí tehdy, není-li o dalším trvání vazby rozhodováno v hlavním líčení, nebo veřejném zasedání. V případě, kdy obviněný výslovně požádá o to, aby byl slyšen při vazebním zasedání a soud této žádosti nevyhoví, je třeba aby byl tento závěr velice pečlivě zdůvodněn. Nevyhovění žádosti obviněného o osobní slyšení při vazebním zasedání je zcela výjimečné a žádostem obviněných by mělo být v zásadě vyhověno.¹⁶⁷

Právo na osobní slyšení je třeba realizovat ve kterékoliv fázi trestního řízení, a to i v případě, kdy o uvalení vazby rozhoduje Nejvyšší soud při řízení o stížnosti pro porušení zákona, případě při řízení o dovolání. I přesto, že Nejvyšší soud rozhoduje o dovolání zpravidla v neveřejném zasedání, nemůže tato právní úprava

¹⁶³ KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 543.

¹⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. III. ÚS 2198/09.

¹⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. I. ÚS 1104/10.

¹⁶⁶ Srov. § 73d odst. 2 trestního řádu

¹⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 931-932.

představovat překážku ústavně garantovaného práva na osobní slyšení před uvalením vazby.¹⁶⁸

3.3 Periodicita přezkumu trvání vazby

Povinnost periodického přezkumu v případě osob, které jsou zbaveny osobní svobody plyne, z čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy. Důvodem požadavku na průběžný přezkum pokračujícího zbavení osobní svobody je zajistit patřičnou ochranu osobám v případech, kdy původní zbavení osobní svobody bylo zákonné, avšak v průběhu času následně ztratilo svou odůvodněnost a stalo se nezákonným. Takto má být eliminováno riziko dlouhodobého zbavení osobní svobody jednotlivce poté, co trvající zbavení osobní svobody ztratilo svůj zákonný podklad. Je pak na jednotlivých státech, aby zajistily jurisdikční systém, který bude schopen urychleně posoudit, zda se zbavení osobní svobody nestalo nezákonným.¹⁶⁹

Přezkum trvání vazebních důvodů a zákonnosti vazby musí být prováděn v přijatelných intervalech, a to buďto přímo z úřední povinnosti, nebo na žádost obviněného. Zákonem stanovená tříměsíční lhůta¹⁷⁰, během které musí být rozhodnuto o dalším trvání vazby, je lhůtou, která má přímou návaznost na čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, přičemž její povaha a smysl nepřipouští, že by její překročení nemělo žádný vliv na pokračující zbavení osobní svobody obviněného. V případě, kdy soud během zákonné lhůty nerozhodne o tom, že se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, jedná se o nepřípustný zásah do ústavně garantovaného práva na osobní svobodu.¹⁷¹ Lhůta tří měsíců uvedená v trestní řádu je lhůtou propadnou, pročež v případě jejího překročení musí být obviněný ihned propuštěn na svobodu.¹⁷²

Počátek běhu tříměsíční lhůty pravidelného zákonného přezkumu je vztahován k okamžiku absolutní právní moci předchozího rozhodnutí, tedy lhůta počíná běžet až poté, kdy rozhodnutí nabylo právní moci ve vztahu ke všem osobám, které jsou oprávněny vůči němu podat stížnost. Pokud by však postup

¹⁶⁸ WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 245.

¹⁶⁹ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 307.

¹⁷⁰ Srov. § 72 odst. 1 trestního řádu.

¹⁷¹ KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOSAR, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, s. 507.

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 829.

soudů představoval zásah do ústavně garantovaných práv obviněného (např. vzniknou-li v řízení nedůvodné průtahy při vyhotovování vazebního rozhodnutí), pak lze vycházet při určení počátku běhu lhůty z relativní právní moci předchozího rozhodnutí, tedy z právní moci ve vztahu ke konkrétnímu obviněnému.¹⁷³

Průběžně zkoumat, zda i nadále trvají důvody vazby je povinností všech orgánů činných v trestním řízení, a to neohledně na to, v jakém stádiu se trestní řízení nachází. Závěry, ke kterým orgány činné v trestním řízení při pravidelném přezkumu vazebních důvodů dospějí, musí být vyloženy srozumitelně a přezkoumatelným způsobem.¹⁷⁴

3.4 Doktrína zesílených důvodů vazby

Doktrína zesílených důvodů vazby má svůj původ v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva.¹⁷⁵ Podle Evropského soudu pro lidská práva je trvání důvodnosti podezření tzv. *sine qua non* podmínkou zákonnosti dalšího prodlužování trvání vazby, avšak ani důvodné podezření, že obviněný je pachatelem trestného činu, v průběhu času samo o sobě nepostačuje. V případech, kdy má být vazba i nadále prodlužována, je na soudu, resp. v českém právním prostředí na orgánech činných v trestním řízení obecně, určit, zda existují i jiné dostatečně relevantní důvody k tomu, aby mohlo být pokračující zbavení osobní svobody obviněného ospravedlněno. V případě, že nejsou orgány činnými v trestním řízení v průběhu trestního stíhání obviněného dokládány stále závažnější důvody, které by další zbavení osobní svobody obviněného dostatečně zdůvodňovaly, pak nemůže déletrvající zbavení osobní svobody z ústavního hlediska obstát.¹⁷⁶

Tuto doktrínu následně výslovně převzal i Ústavní soud.¹⁷⁷ Z uvedené doktríny podle Ústavního soudu plyne požadavek na obecné soudy, aby byla respektována nezbytnost existence zesílených důvodů pro pokračující zbavení osobní svobody, a to i přesto, že k uvalení vazby mohlo dojít na základě podloženého důvodného podezření. Obecné soudy se při posuzování přiměřenosti

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 03. 2019, sp. zn. 4 Tz 29/2019.

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 07. 12. 2000, sp. zn. IV. ÚS 527/2000.

¹⁷⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Rokhlina proti Rusku ze dne 07. 04. 2005, stížnost č. 54071/00.

¹⁷⁶ WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 161.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 04. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.

trvání zbavení osobní svobody musí vypořádat zejména s tím, zda podezření vůči obviněnému posiluje, či zeslabuje, a to v závislosti na průběžných výsledcích dokazování.

Pro déletrvající zbavení osobní svobody nepostačuje, aby soudy pouze zopakovaly, že dosud zjištěné skutkové skutečnosti i nadále odůvodňují podezření ze spáchaného trestného činu, obzvláště za situace, kdy ve věci nedošlo k žádné změně důkazní situace, oproti předchozímu rozhodnutí o prodloužení trvání vazby.¹⁷⁸ S touto doktrínou je zcela v rozporu taktéž stav, pokud by soud toliko zopakoval důvody, které byly uvedeny při počátečním uvalení vazby. I pokud soud přistoupí k tomu, že bude převážně odkazovat na odůvodnění rozhodnutí, kterým byla vazba uvalena, je jeho povinností náležitě vysvětlit, proč je trvání vazby i nadále nezbytné.¹⁷⁹

Mezi tyto závažnější důvody, které je nutno pro prodloužení trvání vazby doložit lze řadit zejména riziko útěku, riziko ovlivňování svědků, spoluobviněných, nebo manipulace důkazů, riziko tajných dohod, nebo riziko opětovného spáchaní trestného činu. Výše uvedená rizika však musí být odůvodněna řádným způsobem, a to vždy s odkazem na konkrétní skutečnosti, ze kterých jsou tato rizika dovozována. Nepostačující budou pouze paušální, obecné a stereotypní formulace soudů toliko označující shora označená rizika, bez uvedení konkrétních skutečností, ze kterých budou rizika dostatečně patrna.¹⁸⁰

Pro opakované prodloužení trvání vazby je z pohledu doktríny zesílených důvodů taktéž problematické, aby byla důvodnost vazby opakovaně dovozována pouze toliko s poukazem na to, že obviněný je cizím státním příslušníkem a jeho rodina žije v zahraničí. Tento důvod je nepochybně způsobilý pro počáteční uvalení vazby, případně pro její prodloužení, nikoliv však pro opakované¹⁸¹, bez předložení jiných závažných skutečností. I důvody cizího státního občanství a absence rodinného zázemí na území daného státu, byly-li známy při uvalení vazby, v průběhu jejího trvání slábnou a po určité době neobstojí.¹⁸²

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13.

¹⁸⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Merabishvili proti Gruzii ze dne 28. 11. 2017, stížnost č. 72508/13.

¹⁸¹ V uvedeném případě byl stěžovatel ve vazbě po dobu bezmála čtyř let, a to s odkazem na jeho súdánské občanství, cestovní pas a rodinu žijící v zahraničí.

¹⁸² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Tariq proti České republice ze dne 18. 04. 2006, stížnost č. 75455/01.

Doktrína zesílených důvodů má esenciální význam zejména v případě vazby útěkové. Při periodicitě přezkumu důvodnosti dlouhotrvající útěkové vazby není přípustné, aby soudy jen stále dokola odkazovaly na závěry svých předchozích rozhodnutí. Zejména se musí vypořádat s tím, zda konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost prvotního uvalení vazby v průběhu trestního řízení neztratily na svém významu a přesvědčivosti. Pokud by tomu tak bylo, pak je nutné doložit nutnost dalšího trvání vazby jinými dalšími závažnými důvody, které současně vylučují nahrazení vazby mírnějšími opatřeními. Není možné, aby se rozhodování o dalším trvání vazby stalo pouhým formalismem, kde se pouze zopakují předchozí důvody. Je vždy nutné, aby se o základním právu na osobní svobodu trestně stíhané osoby rozhodovalo vždy v konkrétním čase, tj. v době rozhodnutí soudu.¹⁸³

V průběhu doby trvání útěkové vazby, taktéž při jejím prodlužování nepostačuje ani případná hrozba uložení vysokého nepodmíněného trestu odnětí svobody. Hrozba vysokého trestu odnětí svobody je způsobilým vazebním důvodem při uvalení vazby. Riziko, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat z důvodu vysokého hrozícího trestu odnětí svobody, v případě jeho propuštění z vazby jakožto izolovaný důvod bez uvedení jiných konkrétních skutečností, nepostačuje k dalšímu prodloužení trvání vazby, nejsou-li uvedeny jiné závažné skutečnosti, které by tento vazební důvod podporovaly a zároveň nebyly známy již při prvotním uvalení vazby.¹⁸⁴ Riziko možného útěku s ohledem na výši hrozícího trestu je třeba posuzovat ve vazbě na morálku obviněného, rodinné vztahy a případné vazby na zahraničí.¹⁸⁵

¹⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 04. 05. 2015, sp. zn. I. ÚS 217/15.

¹⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13.

¹⁸⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Merabishvili proti Gruzii ze dne 28. 11. 2017, stížnost č. 72508/13.

4. PŘEZKUM VAZEBNÍHO ROZHODNUTÍ

4.1. Stížnost a ústavně konformní řízení o stížnosti

Soudní rozhodnutí, jakožto výsledky lidské činnosti mohou vykazovat deficity a nesprávnosti, které ve svém důsledku přivodí nenapravitelnou újmu do života jednotlivců, což pochopitelně (a zejména) platí i v případě nezákonného uvalení, či ponechání obviněného ve vazbě. Proto je žádoucí, aby právní úprava zjišťovala efektivní systém kontroly jednotlivých rozhodnutí tak, aby bylo možno tyto nedostatky odhalit, následně je eliminovat a obnovit stav osobní svobody jednotlivce.

Z Evropské úmluvy neplyne právo obviněného na to, aby zákonná úprava zakotvovala právo domoci se přezkumu soudního rozhodnutí o uvalení, či prodloužení trvání vazby soudem vyšší instance. Toto právo neplyne ani z Listiny. Na druhé straně z čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy plyne povinnost státu, aby v případě, kdy bude zakotveno právo přezkumu rozhodnutí o uvalení, či prodloužení trvání vazby, pak i řízení před soudem vyšší instance musí odpovídat stejným zárukám, jako je tomu v případě řízení před soudem prvního stupně. Dávají zákonná úprava možnost jednotlivci zahájit řízení nad rámec požadavků, které plynou z čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy, musejí se záruky plynoucí z tohoto ustanovení plně uplatnit i v těchto dalších řízeních.¹⁸⁶

Mezi tyto záruky lze zahrnout zejména urychlenost řízení, a to tak aby byla zákonnost rozhodnutí soudu prvního stupně soudem vyšší instance přezkoumána v co možná nejkratší možné lhůtě. Celková přiměřenost délky soudního řízení týkající se vazebních rozhodnutí je posuzována jako celek, tedy včetně řízení před opravnou soudní instancí.¹⁸⁷ Nutno však zdůraznit, že požadavek rychlosti řízení o opravném prostředku proti zbarvení osobní svobody není požadavkem jediným a absolutním. Tento požadavek je určen na ochranu osoby, která byla osobní svobody zbavena, a proto pro případ, kdy je opravný prostředek podáván jako tzv. blanketní, je třeba vyčkat doplnění jeho odůvodnění, případně pro doplnění odůvodnění stanovit přiměřenou lhůtu. Nevyčkání doplnění argumentace proti

¹⁸⁶ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 304.

¹⁸⁷ KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 532.

rozhodnutí prvostupňového soudu a předčasnost rozhodnutí soudu druhého stupně nelze zdůvodňovat požadavkem na urychlenost řízení ve vazebných věcech, na úkor osobní svobody jednotlivce.¹⁸⁸

V případě přezkumu vazebních rozhodnutí by těmto požadavkům měla dostát právní úprava řádného opravného prostředku zakotveném v trestním řádu, kterým je stížnost, jakož i řízení o stížnosti. Právní úprava stížnosti je koncipována tak, aby řízení o ni bylo jednodušší, rychlejší a podstatně méně formalizované ve srovnání s řízením odvolacím.¹⁸⁹ Trestní řád taxativně vyjmenovaná usnesení o vazbě, vůči nimž je stížnost přípustná. Aby nedošlo ke zmaření dosažení účelu vazby, pak (až na výjimky¹⁹⁰) stížnosti proti vazebnímu rozhodnutí není přiznán odkladný účinek.¹⁹¹

Z obecné úpravy zakotvené v trestním řádu ve vztahu k vazbě plyne, že stížností lze napadnout usnesení soudu za kumulativně splněných podmínek, tedy jen v těch případech, kdy to zákon výslovně připouští a jestliže rozhoduje ve věci v prvním stupni.¹⁹² Výklad obecných soudů ustanovení o přípustnosti stížnosti toliko v případě, kdy bylo soudem rozhodováno v prvním stupni vedl k tomu, že obviněným bylo upřeno právo napadnout stížností usnesení o vzetí do vazby, která byla učiněna v rámci odvolacího řízení. Tento stav však z ústavněprávního hlediska neobstál, neboť mezi esenciální předpoklady spravedlivého procesu je nutno řadit i přezkoumání rozhodnutí soudů nižšího stupně soudy vyššího stupně. Tento přezkum nelze vyloučit zejména v případě, kdy je rozhodnutím soudu zasahováno do některého ze základních práv a svobod, jako je tomu v případě osobní svobody u vazby.¹⁹³ Tedy ústavně konformní výklad je takový, že stížnost je proti usnesení o vzetí do vazby přípustná i v případě, kdy o vazbě bylo rozhodováno soudem, který jinak vystupuje v postavení soudu druhostupňového (typicky v řízení o odvolání).¹⁹⁴ Rozhodující je skutečnost, že rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby bylo učiněno v rámci prvního stupně

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 05. 2020, sp. zn. IV. ÚS 905/20.

¹⁸⁹ FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar., GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 669.

¹⁹⁰ Srov. § 74 odst. 2 trestního řádu.

¹⁹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, s. 748.

¹⁹² Srov. § 141 odst. 2 trestního řádu.

¹⁹³ ŠÁMAL, Pavel. Nad judikaturou k výkladu ustanovení § 141 odst. 2 TrŘ. *Soudní rozhledy*, 2000, č. 9, s. 261.

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 1998, sp. zn. III. ÚS 162/98.

(neboť nebylo předchozího rozhodnutí) a v takových případech nelze, s ohledem na čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy právo stížnosti obviněnému upřít.¹⁹⁵

I v případě řízení o stížnosti je nutno trvat na tom, aby opravné řízení splňovalo základní záruky ústavně garantovaného spravedlivého procesu. Součástí tohoto práva je zejména kontradiktornost řízení, tedy v případě řízení o přezkumu zákonnosti vazby, aby měl obviněný stejnou možnost působit na rozhodující soudní orgán, a to ve stejném rozsahu jako státní zástupce. Toto právo přitom v rámci vazebního řízení není možno chápat pouze jako možnost uplatnit své stanovisko ke všem prováděným důkazům a předložit důkazy svědčící ve prospěch obviněného, nýbrž také jako právo na to být obeznámen s každým podáním nebo stanoviskem a následně mít možnost se k němu vyjádřit. Proto je protiústavním procesním postupem¹⁹⁶, pokud opis stížnosti státního zástupce proti usnesení soudu prvního stupně nebude obviněnému, či jeho obhájci zaslán tak, aby byla dána možnost se k podanému opravnému prostředku vyjádřit. Pro dodržení ústavních limitů spravedlivého procesu a kontradiktornosti řízení je tak vždy třeba, aby byl obviněný o podání stížnosti státním zástupcem v jeho neprospěch informován v souladu s pravidly trestního řádu.¹⁹⁷

Zkoumání zákonnosti vazby je povinností všech orgánů činných v trestním řízení, a to bez ohledu na to, v které části trestního řízení se obviněný momentálně nachází. Proto je odepřením soudní ochrany základním právům a svobodám, resp. právu na osobní svobodu situace, pokud dojde k zamítnutí obviněným podané stížnosti jako nedůvodné pouze z důvodu, že obviněný si již nenachází ve vazbě z důvodu propuštění, případě z důvodu, že byl převeden do výkonu trestu odnětí svobody. Účelem přezkoumání vazebního rozhodnutí není pouze zajištění prostředku obviněnému, který má k dispozici, aby dosáhl svého propuštění na svobodu, nýbrž to, aby byla zákonnost vazby zkoumána po celou dobu trestního řízení. Shledání případné nezákonnosti vazby představuje jednak morální satisfakci

¹⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 74.

¹⁹⁶ V uvedeném případě byl obviněný vzat do vazby z důvodu podle § 67 písm. b) trestního řádu a stížnost státního zástupce směřovala pouze toliko vůči tomu, že soud neakceptoval návrh státního zástupce na uvalení vazby rovněž z důvodu dle § 67 písm. c) trestního řádu. Tedy za použití argumentu *a minori ad maius* lze dovodit, že protiústavním bude rovněž postup, nebude-li zaslán obviněnému opis stížnosti státního zástupce v neprospěch obviněného směřující proti usnesení soudu, jímž bude rozhodnuto o propuštění obviněného na svobodu.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 07. 2018, sp. zn. IV. ÚS 1463/18.

pro obviněného a dále podklad pro uplatnění nároku na náhradu škody za nezákonné zbavení osobní svobody.¹⁹⁸

Soud rozhodující o stížnosti obviněného proti usnesení o uvalení vazby, případně proti zamítnutí návrhu na propuštění z vazby představuje důležitý článek v rámci vazebního řízení.¹⁹⁹ Právní úprava rozsahu přezkoumání stížností napadeného usnesení odpovídá reviznímu principu. Je povinností přezkumného orgánu (v případě vazebního rozhodnutí tedy povinností soudu) neomezovat se toliko na argumentaci obsaženou ve stížnosti, nýbrž aktivně prověřit stížností napadené usnesení z hlediska vad, které jsou v něm obsaženy, a to i přes absenci námitek. V rámci stížnostního řízení je třeba zkoumat zejména zákonnost a odůvodněnost jednotlivých výroků, přičemž specificky v řízení o stížnosti u vazebních usnesení je nutno zkoumat taktéž, zda odůvodnění usnesení obsahuje zvláštní náležitosti, které jsou vyžadovány dle § 73c trestního řádu.²⁰⁰ Jinými slovy řečeno, obsahuje-li usnesení o vzetí obviněného do vazby, případně usnesení o prodloužení vazby takové nedostatky, že nemůže obstát jako podklad pro zbavení osobní svobody obviněného, je třeba takové rozhodnutí zrušit, a to bez ohledu na případný rozsah uplatněných námitek.

Oproti tomu v případě, že obviněný ve své stížnosti uvede konkrétní relevantní námítka směřující vůči odůvodnění usnesení soudu prvního stupně, je povinností stížnostního soudu se vypořádat s veškerou uplatněnou argumentací v tomto opravném prostředku. V případě, kdy se stížnostní soud neztotožňuje s námitkami obviněného, je jeho povinností se s jeho argumentací náležitým způsobem vypořádat, a to racionálním a logickým způsobem. Je nepřijatelné, aby rozhodnutí stížnostního soudu bylo pouhým zopakováním vazebních důvodů, aniž by byly, jakkoliv vypořádány uplatněné námítka.²⁰¹ Povinnost se logickým a vyčerpávajícím způsobem vypořádat s námitkami obviněného při uplatnění opravného prostředku platí zejména v případech, uvádí-li obviněný konkrétní skutečnosti, jež zpochybňují existenci podmínek pro zbavení osobní svobody.²⁰²

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 09. 2019, sp. zn. I. ÚS 1692/19.

¹⁹⁹ HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 272.

²⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1792.

²⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 05. 06. 2015, sp. zn. I. ÚS 1190/15.

²⁰² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Ilijkov proti Bulharsku ze dne 26. 07. 2021, stížnost č. 33977/96.

4.1.2. Ústavně konformní výklad lhůty pro podání stížnosti proti vazebnímu usnesení

O vazbě je rozhodováno zpravidla v rámci vazebního zasedání, a to za přítomnosti obviněného a zpravidla i za přítomnosti jeho obhájce, zejména je-li dán důvod nutné obhajoby. Závěrem vazebního usnesení je pak vyhlášováno usnesení, které je následně obligatorně písemně vyhotovováno a poté doručováno oprávněným osobám. S ohledem na tento procesní postup při vyhlášení a následného doručování vazebního usnesení tak bývá sporné, je-li vazební usnesení oznamováno jak vyhlášením, tak následným doručením jeho obsahu, kterým momentem jsou založeny účinky oznámení ve smyslu trestního řádu, neboť trestní řád tuto situaci výslovně neupravuje. Určení momentu založení právních účinků oznámení ve smyslu trestního řádu má významné důsledky, a to jednak z hlediska právní moci usnesení a taktéž pro určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti. Obecné soudy povětšinou v aplikační praxi zastávají názor, že běh lhůty k podání stížnosti je pojen s vyhlášením vazebního usnesení v rámci vazebního zasedání v přítomnosti obviněného, případně jeho obhájce.²⁰³

Ačkoliv relevantní judikaturu Ústavního soudu k ústavně konformnímu výkladu lhůty pro podání stížnosti při rozhodování o osobní svobodě obviněného lze považovat za již konstantní²⁰⁴, často, jak shora uvedeno, to nebývá ze strany obecných soudů respektováno a je volen výklad, který ve svém důsledku představuje odepření spravedlnosti pro obviněné, jimž je odepřena možnost předpokládaného přezkumu usnesení soudem vyšší instance.

Počátek běhu lhůty tří dnů pro podání stížnosti v trestním řízení při rozhodování o vazbě obviněných je nutno odvíjet až od doby doručení písemného vyhotovení usnesení. Bylo-li by vyžadováno po obviněných, aby podávali stížnosti proti usnesením, jimiž je rozhodnuto o uvalení vazby, či o ponechání ve vazbě v době, kdy jim nejsou z odůvodnění usnesení známy důvody, proč tak bylo učiněno, představoval by tento výklad jednání porušení práva

²⁰³ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Lhůta pro podání stížnosti proti vazebnímu usnesení. *Trestní právo*, 2022, č. 1. Dostupné z:

<https://www.aspi.cz/products/lawText/7/305056/1/2?vtextu=JUDr.%20Marika%20Zahradn%C3%AD%C4%8Dkov%C3%A1#lema0>.

²⁰⁴ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 05. 01. 2006, sp. zn. III. ÚS 457/05. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 09. 2010, sp. zn. III. ÚS 1542/09. Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3003/19.

na spravedlivý proces a dále porušení práva na přístup soudu.²⁰⁵ Proto i v případě, kdy si obviněný ponechá zákonnou lhůtu pro podání stížnosti při vyhlášení usnesení o vazbě v rámci vazebního zasedání, počíná lhůta k podání instanční stížnosti běžet až od okamžiku doručení opisu písemného vyhotovení usnesení. Pouhá přítomnost obviněného při vazebním zasedání a vyhlášení usnesení o vazbě nezakládá účinky oznámení ve smyslu trestního řádu, neboť je právem obviněného se před podáním stížnosti seznámit s písemným vyhotovením usnesení, aby měl možnost brojit proti jeho důvodům.²⁰⁶

4.2. Přezkum Ústavním soudem

Je-li stížnostním soudem rozhodnuto o stížnosti obviněného pro něj nepříznivým způsobem, pak v rámci opravného řízení z nabízených opravných prostředků upravených v trestním řádu má obviněný na ochranu svých práv a svobod k dispozici pouze podnět k podání stížnosti pro porušení zákona.²⁰⁷ S ohledem na poměrně složitý a zdouhavý proces²⁰⁸ při prošetřování podnětu k podání stížnosti pro porušení zákona, jakož i zejména s ohledem na volnou úvahu ministra spravedlnosti k jejímu podání, se stížnost pro porušení zákona nejeví jako účelný prostředek ochrany práv obviněného v případě vazebních rozhodnutí. V případě vazebních rozhodnutí se jako efektivnější prostředek ochrany základních práv a svobod jeví podání ústavní stížnosti, a to za předpokladu, že vazebními usneseními bylo zasaženo do ústavně garantovaných základních práv a svobod obviněného.

Ústavní stížnost představuje specifický prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. K podání ústavní stížnosti může obviněný v rámci vazebního řízení přistoupit až poté, které mu dává k dispozici vnitrostátní právní řád, a to s ohledem na tzv. subsidiaritu ústavní stížnosti, resp. subsidiární ochranu základních práv a svobod Ústavním soudem vůbec.²⁰⁹ Aby byla ústavní stížnost v rámci vazebního řízení přípustná, je nutné jednak obligatorní právní zastoupení advokátem, a dále vyčerpání řádného opravného prostředku, tedy stížnosti. Byť, jak shora uvedeno, je proti pravomocným vazebním usnesením

²⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 07. 07. 2020, sp. zn. IV. ÚS 625/20.

²⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 08. 03. 2022, sp. zn. I. ÚS 47/22.

²⁰⁷ Srov. § 265a trestního řádu a *contrario*, § 266 trestního řádu.

²⁰⁸ Srov. § 466 trestního řádu.

²⁰⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. Praha: Leges, 2018, s. 73-74.

možno brojit taktéž stížností pro porušení zákona, s ohledem na volnou úvahu ministra spravedlnosti, není nutné tento opravný prostředek, resp. podnět k němu vyčerpat pro přípustnost ústavní stížnosti. Ústavní stížnost je taktéž nutné podat ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon obviněnému k ochraně jeho práva poskytuje.²¹⁰

Je již notorií, konstantě opakovanou Ústavním soudem, že Ústavní soud netvoří další článek soustavy obecných soudů, obecným soudům není instančně nadřazen, ústavní stížnost není dalším opravným prostředkem v rámci systému procesních předpisů a nepřísluší mu zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů v případě, že jejich rozhodnutí došlo k porušení tzv. běžné zákonnosti, případně věcné nesprávnosti. Kasační zásah Ústavního soudu je na místě jen tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně garantovaného práva nebo svobody jednotlivce.²¹¹ V rámci ústavních stížností ve vazebních věcech přistupuje Ústavní soud ke kasaci rozhodnutí obecných soudů zpravidla jen tehdy, pokud není usnesení obecných soudů o vazbě podloženo jedním ze zákonných důvodů vazby případně, pokud jsou sice tvrzené důvody vazby dány, avšak jsou v extrémním rozporu s kautelami plynoucími z ústavního pořádku.²¹² Ke kasaci usnesení obecných soudů o vazbě Ústavní soud přistupuje též v případech, kdy jsou v usnesení obsaženy pouze povšechné, stereotypní formulace, aniž by byly uvedeny konkrétní skutečnosti, které jsou pro ústavně konformní odůvodnění zásahu do osobní svobody, který vazba představuje, vyžadovány.²¹³

Pokud se týče rozsahu přezkumu Ústavním soudem, pak je to obviněný, resp. stěžovatel, který podanou ústavní stížností stanovuje rozsah přezkumu Ústavním soudem. Ústavní soud není vázán skutkovými zjištěními, jež byla učiněna v předcházejících řízeních. Není však přípustné podat ústavní stížnost obecně, tak, že by vůbec nebylo tvrzeno porušení základních práv, a nebylo uvedeno, jakým způsobem bylo dané právo porušeno.²¹⁴ Domáhá-li se stěžovatel zrušení určitého rozhodnutí ve věci, pak by měly být Ústavním soudem posuzovány veškeré skutečnosti relevantní pro rozhodování komplexně a neměl by se omezovat toliko na tvrzení ze strany stěžovatele. Není však oprávněn rušit jiná rozhodnutí

²¹⁰ FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Ústavní soudnictví*. Brno: Václav Klemm, 2014, s. 138-139.

²¹¹ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 01. 1995, sp. zn. II. ÚS 45/94. Usnesení Ústavního soudu ze dne 06. 09. 2022, sp. zn. I. ÚS 340/21.

²¹² Nález Ústavního soudu ze dne 26. 09. 1996, sp. zn. III. ÚS 18/96.

²¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22.

²¹⁴ FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Ústavní soudnictví*. Brno: Václav Klemm, 2014, s. 141-142.

než ta, která byla ústavní stížností napadena. To však nic nemění na skutečnosti, že Ústavní soud je oprávněn zrušit ústavní stížností napadená rozhodnutí pro porušení základních práv a svobod odlišných od těch, která stěžovatel označil v ústavní stížnosti.²¹⁵

V rámci vazebních rozhodnutí Ústavního soudu, bude-li ústavní stížnost shledána přípustnou a důvodnou bude vysloveno zpravidla porušení práva na osobní svobodu a porušení práva na spravedlivý proces. Nutno zdůraznit, že v rámci řízení o ústavní stížnosti proti vazebnímu usnesení, není rozhodné (obdobně jako je tomu v případě řízení o stížnosti ve smyslu trestního řádu), že stěžovatel se v době rozhodování Ústavního soudu již nenachází ve vazbě. I vyhovující náleží Ústavního soudu v době, kdy se stěžovatel již nenachází ve vazbě má důsledky v jeho právní sféře, a to s ohledem na zásah do osobní svobody, který vazba představuje. I proto je na místě přezkum *ex post*, zda byla vazba uvalena a trvala v ústavně konformních mezích, či nikoliv.²¹⁶

S ústavními stížnostmi proti vazebním usnesením velmi úzce souvisí možnost Ústavního soudu posoudit podanou ústavní stížnost jako naléhavou. Naléhavost je obecně neurčitým právním pojem a vymezení tohoto pojmu bude zejména věcí judikatury Ústavního soudu. Naléhavost věci však bude nutno posuzovat v závislosti a k poměru k ostatním případům, které jsou v té době před Ústavním soudem projednávány. Určitým vodítkem budou okolnosti daných řízení, kterými mohou být hrozící a nenapravitelná újma na chráněných hodnotách, jako je tomu v případě osobní svobody při vazebních věcech.²¹⁷ Obecně vzato by dle mého názoru měla být řízení o ústavní stížnosti ve vazebních věcech posuzována jako naléhavá, neboť není žádoucí, aby projednávání ústavních stížností směřujícím vůči vazebním usnesením prodlužovalo vazbu stěžovatele.²¹⁸ Případně je zde taktéž možnost Ústavního soudu, aby o návrhu na přiznání naléhavosti věci vůbec nebylo rozhodováno, ale bylo ji fakticky vyhověno, a to tak, že o podané ústavní stížnosti bude meritorně rozhodnuto ve velmi krátké době od momentu jejího podání.²¹⁹

²¹⁵ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Je Ústavní soud vázán podaným návrhem? *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9, s. 26-31.

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 07. 2002, sp. zn. I. ÚS 131/02.

²¹⁷ FILIP, Jan, HOLLÄNDER, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 188.

²¹⁸ Přiměřeně závěry Nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 08. 2004, sp. zn. II. ÚS 284/04.

²¹⁹ Srov. např. Nález Ústavního soudu ze dne 08. 03. 2022, sp. zn. I. ÚS 47/22. Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce byla analýza zakotvených ústavněprávních garancí osobní svobody ve vztahu k vazbě a z toho se odvíjející limity pro ústavněkonformní uvalení a prodlužování trvání vazby. V diplomové práci uvedené trestněprávní instituty jsem zpracoval v kontextu limitů plynoucích z ústavního pořádku pro přípustné zásahy do základních práv a svobod jednotlivce.

Úvodem první kapitoly jsem se zaměřil nejprve na ústavněprávní garance osobní svobody relevantní ve vztahu k vazbě. Následující kapitolu jsem věnoval procesům zadržení a zatčení, jakožto procesům vazbě zpravidla chronologicky předcházejícím a posléze jsem se zaměřil na institut vazby a podmínkám jejího ústavněkonformního uvalení v přípravném řízení.

V druhé kapitole jsem se zaměřil na odůvodnění vazebních rozhodnutí v ústavněprávních souvislostech. Nejprve jsem rozebral obecně vyžadované náležitosti odůvodnění vazebních rozhodnutí a následně jsem se zabýval odůvodněním ve vztahu k jednotlivým vazebním důvodům. Při zpracování této kapitoly jsem čerpal převážně z judikatury Ústavního soudu, neboť právě neustále se vyvíjející judikatura Ústavního soudu stanoví podstatné náležitosti vazebních odůvodnění, které musí obecné soudy obsáhnout.

Kapitola třetí se zabývá problematikou ústavních limitů prodlužování trvání vazby. Úvodní podkapitola se zabývá podmínkami, za kterých je možno vazbu prodlužovat. Následují dílčí části neodlučitelně spjaté s ústavně konformním prodlužováním trvání vazby, do kterých jsem zařadil právo obviněného na osobní slyšení, periodicitu přezkumu vazby a doktrínu zesílených důvodů vazby.

V závěrečné kapitole jsem rozebral formy přezkumu vazebních rozhodnutí. Nejprve jsem se zaměřil na přezkum vazebních rozhodnutí z pohledu stížnosti ve smyslu trestního řádu a zdůraznil jsem vybrané nároky kladené judikaturou Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva na opravné řízení vazebních rozhodnutí. Posléze jsem se zabýval přezkumem ze strany Ústavního soudu.

Při analýze jednotlivých odborných názorů z řad autorů právní vědy a z citované judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva jsem dospěl k závěru, že jsou kladené stále přísnější požadavky pro přípustné zásahy do osobní svobody každého jednotlivce v rámci trestního řízení. Při rozhodování o případném uvalení vazby, či při jejím prodlužování je třeba trvat na bezpodmínečném dodržování principů proporcionality a minimalizace zásahů do základních práv a svobod. V případě, kdy už je přistoupeno k tak výraznému

zásahu do osobní svobody jednotlivce, který vazba představuje, pak každý takovýto zásah musí být podrobným způsobem odůvodněn a je třeba bezpodmínečně trvat na uvedení konkrétních skutečností z kterých plyne důvodná obava, pro kterou je možno vazbu uvalit. Prioritně je třeba taktéž vyžívat mírnější instituty nahrazující vazbu, které nepředstavují tak výrazný zásah do základních práv a svobod obviněného.

S ohledem na v současné době probíhající rekodifikační práce na nové podobě trestního řádu jsem toho názoru, že připravovaná právní úprava by měla, v souladu s názory právní vědy a ustálenou judikaturou Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva nadále akcentovat minimalizaci zásahů do základních práv a svobod jednotlivce pro účely jeho zajištění v trestním řízení. Do popředí by stále více měla být prosazována jednotlivá zajišťovací opatření, která představují adekvátní náhradu za vazební trestní stíhání, přičemž jsem přesvědčen, že i současná právní úprava poskytuje dostatečné množství institutů, kterými lze vazbu nahradit. Zároveň se mi jeví jako žádoucí snížit zákonem stanovenou maximální přípustnou dobu, po kterou může být obviněný vazebně stíhán, neboť současná, avšak i připravovaná právní úprava umožňující trvání vazby v délce až čtyř let představuje v kontextu požadavku minimalizace zásahů do základních práv a svobod dobu zcela zjevně nepřiměřenou.

Jak dále uvádím v diplomové práci, pak jsem *de lege ferenda* toho názoru, že obviněnému by měl v připravované právní úpravě nově obligatorně ustanoven obhájce již pro prvotní vazební zasedání v případě, že si obhájce sám nezvolí.

SUMMARY

The thesis deals with the issue of constitutionally compliant imposition and prolongation of custody. The aim of this thesis was to analyse selected parts of the decision on imposing custody and its prolongation in the context of the limits arising from the constitutional order, especially with regard to the right to personal freedom and fair trial. With regard to the topic of the thesis, the constitutional law commentary literature, as well as the decision-making of the Constitutional Court and the European Court of Human Rights, is extensively cited. In the course of the thesis, *de lege ferenda* opinions are also given for the sub-institutes.

The first chapter deals with the constitutional guarantee of personal freedom in relation to custody as an institute and the individual grounds of custody regulated in the Criminal Procedure Code. The chapter also deals with detention and arrest in the constitutional context, as actions usually preceding detention. The final subchapter is devoted to custody itself as an institute of the *ultima ratio* of criminal proceedings and the conditions for its conforming imposition.

The second chapter focuses on the elements of justification of custody decisions in the constitutional context. First, the general elements of the justification of custody decisions are discussed, and the following subchapters deal with individual grounds of custody in the context of the requirements of constitutionally compliant justification.

The third chapter is devoted to the constitutional limits on the duration of custody, first discussing the limits resulting from the legislative regulation for the maximum permissible duration of custody and then looking at the case law of the Constitutional Court and the European Court of Human Rights. In the individual subsections, I then discuss the right to a personal hearing when extending the duration of detention, the periodicity of review and the doctrine of reinforced grounds, i.e. the institutes that are linked to the constitutionally compliant extension of the duration of detention.

The final chapter of the thesis deals with the issue of the review of custodial decision-making, and this chapter is devoted to a twofold review - first, the review by the general court in the framework of criminal proceedings, where the constitutional limits required in these proceedings are reiterated, and then the review by the Constitutional Court. This chapter also discusses the various constitutionally problematic parts of the procedure for reviewing a detention decision.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura knižní

- DRAŠTÍK, Antonín., FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 2552 s.
- FENYK, Jaroslav., CÍSAŘOVÁ, Dagmar., GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s.
- FILIP, Jan., HOLLÄNDER, Pavel., ŠIMÍČEK., Vojtěch. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 896 s.
- FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Ústavní soudnictví*. Brno: Václav Klemm, 2014, 232 s.
- FRYŠTÁK, Marek., POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení. Nejvýznamnější judikatura k vybraným tematickým okruhům od roku 1989*. Praha: Leges, 2014, 120 s.
- FRYŠTÁK, Marek., PROVAZNÍK, Jan., SEDLÁČKOVÁ, Jolana., ŽATECKÁ, Eva. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2015, 339 s.
- GALOVCOVÁ, Ingrid. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 176 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s.
- HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal., KOKEŠ, Marian., KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1451 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 548 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, 440 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání. Praha: Leges, 2020, 1358 s.
- JELÍNEK, Jiří., ŘÍHA, Jiří., SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, 560 s.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 800 s.

- KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2012, 1696 s.
- KÜHN, Zdeněk., KRATOCHVÍL, Jan., KMEC, Jiří., KOŠAŘ, David a kol. *Listina základních práv a svobod. Velký komentář.* Praha: Leges, 2022, 1664 s.
- MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, 301 s.
- MOLEK, Pavel. *Základní práva. Svazek druhý – Svoboda.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 656 s.
- NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní.* 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 446 s.
- RESCHLOVÁ, Jana., KINDLOVÁ, Miluše., GRINC, Jan., PREUSS, Ondřej., ANTOŠ, Marek. *Státověda: Stát. Jednotlivec. Konstitucionalismus.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 484 s.
- RŮŽIČKA, Miroslav., ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 808 s.
- RYCHETSKÝ, Pavel., LANGÁŠEK, Tomáš., HERC, Tomáš., MLSNA, Petr a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 1224 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s.
- ŠÁMAL, Pavel., MUSIL, Jan., KUČTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní.* 4. přepracované vydání. C. H. Beck, 2013, 1056 s.
- ŠÁMAL, Pavel., NOVOTNÝ, František., RŮŽIČKA, Miroslav., VONDRUŠKA, František., NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1472 s.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost.* Praha: Leges, 2018, 296 s.
- VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1280 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 931 s.
- WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, 306 s.

Literatura časopisecká

- HANUŠ, Libor. Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby. *Právní rozhledy*, 2004.
- HECZKOVÁ, Tatiana. Vazba mladistvých. *Trestněprávní revue*, 2021.
- REPÍK, Bohumil. Několik poznámek k řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*, 2005.
- ŠÁMAL, Pavel. Nad judikaturou k výkladu ustanovení § 141 odst. 2 TrŘ. *Soudní rozhledy*, 2000, č. 9.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. Je Ústavní soud vázán podaným návrhem?. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 9.
- VICHEREK, Roman. Důvody Vazby. *Trestní právo*, roč. 2012, č. 9
- ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Lhůta pro podání stížnosti proti vazebnímu usnesení. *Trestní právo*, 2022, č. 1.
- ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 4.

Internetové zdroje

- <https://eso.ochrance.cz/>
- <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.
- https://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13_komnata/212562210800023/.
- ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. 2021. *Ústavně konformní interpretace a aplikace § 67 trestního řádu*. [2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/302194/1/2?vtextu=p%C5%99edsti%C5%BEEn%C3%A1%20vazba#lema0>.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 02. 04. 2002, sp. zn. I. ÚS 77/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 04. 03. 2010, sp. zn. III. ÚS 2170/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 04. 05. 2015, sp. zn. I. ÚS 217/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 05. 01. 2006, sp. zn. III. ÚS 457/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 05. 06. 2015, sp. zn. I. ÚS 1190/15.

- Nález Ústavního soudu ze dne 05. 11. 2003, sp. zn. II. ÚS 630/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 07. 06. 2007, sp. zn. I. ÚS 603/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 07. 07. 2008, sp. zn. I. ÚS 1348/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 07. 07. 2020, sp. zn. IV. ÚS 625/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 07. 12. 2000, sp. zn. IV. ÚS 527/2000.
- Nález Ústavního soudu ze dne 08. 03. 2022, sp. zn. I. ÚS 47/22.
- Nález Ústavního soudu ze dne 08. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 2987/22.
- Nález Ústavního soudu ze dne 09. 09. 1998, sp. zn. II. ÚS 151/97.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 04. 2014, sp. zn. I. ÚS 185/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3003/19.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 04. 2007, sp. zn. I. ÚS 695/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 07. 2017, sp. zn. IV. ÚS 189/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 08. 1998, sp. zn. IV. ÚS 264/98.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 05. 2020, sp. zn. IV. ÚS 905/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 08. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 02. 2023, sp. zn. III. ÚS 2698/22.
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 03. 2023, sp. zn. III. ÚS 2461/22.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 01. 2014, sp. zn. I. ÚS 3326/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 04. 2010, sp. zn. I. ÚS 1115/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 08. 2017, sp. zn. II. ÚS 1260/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 09. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 01. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 03. 2016, sp. zn. I. ÚS 356/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 06. 2004, sp. zn. III. ÚS 239/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 04. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 137/2000.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 06. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. I. ÚS 1104/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 03. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04.

- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 05. 2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 1998, sp. zn. III. ÚS 162/98.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. III. ÚS 2198/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 05. 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 09. 2010, sp. zn. III. ÚS 1542/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 303/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 05. 2005, sp. zn. II. ÚS 321/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 01. 1995, sp. zn. II. ÚS 45/94.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 06. 2002, sp. zn. 36/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 09. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97.
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 04. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 09. 1996, sp. zn. III. ÚS 18/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 09. 2019, sp. zn. I. ÚS 1692/19.
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. III. ÚS 715/2000.
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. 03. 2023, sp. zn. IV. ÚS 757/2000.
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 07. 2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 04. 2009, sp. zn. I. ÚS 1115/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 07. 2002, sp. zn. I. ÚS 131/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 09. 2014, sp. zn. I. ÚS 1123/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 381/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2000, sp. zn. III. ÚS 458/2000.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31. 05. 2022, sp. zn. III. ÚS 609/22.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31. 07. 2018, sp. zn. IV. ÚS 1463/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 31. 08. 2004, sp. zn. II. ÚS 284/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.
- *Nardone v. United States*, 308 U. S. 338 (1939).
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Husák* proti České republice ze dne 04. 12. 2008, stížnost č. 19970/04.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ilijkov* proti Bulharsku ze dne 26. 07. 2021, stížnost č. 33977/96.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Merabishvili* proti Gruzii ze dne 28. 11. 2017, stížnost č. 72508/13.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Punzelt* proti České republice ze dne 25. 04. 2000, stížnost č. 31315/96.

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Rokhlina proti Rusku ze dne 07. 04. 2005, stížnost č. 54071/00.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Tariq proti České republice ze dne 18. 04. 2006, stížnost č. 75455/01.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve ze dne 27. 06. 1968 ve věci Wemhoff proti Německu, stížnost č. 2122/64.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 06. 04. 2000, ve věci Labita proti Itálii, stížnost č. 26772/95.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 10. 2018 ve věci – S., V. a A. proti Dánsku, stížnosti č. č. 35553/12, 36678/12 a 36711/12.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 10. 2010 ve věci Knebl proti České republice, stížnost č. 20157/05.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 08. 1990 ve věci Fox Campbell a Hartley proti Spojenému království, stížnost č. 12244/86.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 03. 2019, sp. zn. 4 Tz 29/2019.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 06. 09. 2022, sp. zn. I. ÚS 340/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 05. 2002, sp. zn. II. ÚS 185/02.